Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 29 april 1933 kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ägofred, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 10 februari 1933 dagtecknad proposition, nr 107, vilken hänvisats till andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga här nedan intagna förslag till

1) lag om ägofred;

2) lag om säkerhet för utbekommande av viss ersättning enligt lagen om ägofred; samt

3) lag om ändrad lydelse av 5 § andra stycket lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 25) om servitut.

Med anledning av sagda proposition hava inom riksdagen väckts följande motioner, som jämväl hänvisats till andra lagutskottet, nämligen

inom första kammaren

nr 253 av herr *Tjällgren m. fl.* och nr 254 av herrar *Frändén* och *Sandström* samt

inom andra kammaren

nr 419 av herr *Andersson* i Rasjön *m. fl.*, nr 429 av herr *Lindmark m. fl.*, nr 430 av herr *Larsson m. fl.* och nr 431 av herr *Hansson* i Rubbestad.

Enligt överenskommelse mellan andra lagutskottet och jordbruksutskottet hava omförmälda proposition och motioner hänskjutits till behandling i sammansatt andra lag- och jordbruksutskott.

Vad motionärerna hemställt återgives här nedan i samband med utskottets yttrande i de delar, som motionerna avse. I fråga om de skäl, som motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, tillåter sig utskottet att i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan hänvisa till motionerna.

Gällande bestämmelser.

De nuvarande bestämmelserna om ägofred innefattas huvudsakligen i förordningen den 21 december 1857 (nr 59 s. 1) om ägors fredande emot skada av annans hemdjur samt om stängselskyldighet med däri vidtagna ändringar, förordningen den 31 januari 1815 huru laggill stängsel bör vara beskaffad samt kammarkollegii kungörelse den 17 oktober samma år angående ändring i sistnämnda förordning. Härförutom upptagas vissa be-

stämmelser om stängsels beskaffenhet samt om rätten att nyttja tegskiftad eller samfälld mark till bete i 5, 9, 11 och 12 kap. byggningabalken samt i lagarna den 20 juni 1918 (nr 399) och den 7 april 1922 (nr 133) om förbud mot utsläppande av tjur, hingst eller bagge å samfälld betesmark. Vidare återfinnas stadganden om ansvar för överträdelse av bestämmelserna i 1857 års stängselförordning och om annan kränkning av ägofred i 24 kap. 8—10 §§ strafflagen. Slutligen må erinras, att till förevarande lagstiftningsområde jämväl böra räknas lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige samt lagstiftningen angående flyttlapparnas rätt till renbetning och renar i vissa gränsområden.

1857 års stängselförordning uppställer i § 1 såsom allmän regel, att ägare av hemdjur är pliktig att medelst hägnad eller vallning eller på annat sätt hålla sådan vård om djuren, att de icke olovligen inkomma på annans ägor. Försummas denna skyldighet, är djurägaren enligt 24 kap. 9 § strafflagen underkastad bötesansvar samt enligt 6 kap. samma lag pliktig ersätta genom försummelsen uppkommen skada. Den, å vars ägor hemdjuret inkommit, är berättigad att intaga djuret samt behålla det, intill dess ägaren utgiver ersättning för liden skada ävensom gottgörelse för djurets vård och underhåll. Omförmälda allmänna regel äger dock ej tillämpning beträffande mark, som ligger i tegskifte eller samfällighet. I fråga om rätt för delägare i sådan mark att där utsläppa hemdjur gälla bestämmelserna i 5, 9, 11 och 12 kap. byggningabalken samt lagarna den 20 juni 1918 och den 7 april 1922.

Vid sidan av regeln om hemdjursägares vårdnadsplikt upptager stängselförordningen bestämmelser om stängselvitsord mellan grannar. Enligt § 2 äger dylikt vitsord principiellt rum i alla fall, då ägor äro skilda genom rågång eller genom skifte, som fastställts eller vunnit laga kraft, oavsett ägornas beskaffenhet. Från denna bestämmelse gäller dock ett flertal undantag, som angivas i §§ 4 samt 7—9. Enligt förstnämnda paragraf äger stängselvitsord ej rum för den, som med åker, äng eller plantering möter skog, utmark eller beteshage, och enligt § 7 är förhållandet enahanda för den, som med ägor möter kronopark eller annan skog eller mark, som står under kronans omedelbara vård och ej upplåtits till nyttjande åt enskild person eller viss myndighet. Undantagsbestämmelsen i § 8 innebär, att ägare av utjord eller urfjäll ej har stängselvitsord, där ej sådan jord möter eller annan jord, som möter, förut tagit del i stängsel, och stadgandet i § 9 åsyftar, att innehavare av lägenhet, som lyder under annan fast egendom, ej har rätt att av ägaren till denna egendom fordra deltagande i stängsel, där ej sådant deltagande förut ägt rum eller finnes avtalat.

I de fall, då stängselvitsord enligt stängselförordningen föreligger, skola grannarna i allmänhet taga del i stängslet till hälften vardera. Denna regel gäller dock ej undantagslöst. Utgöras de ägor, mellan vilka stängsel enligt förordningen skall upprättas, å ömse sidor av skog, utmark eller beteshage och finnes den ena sidan märkligen betungas av stängslet utan

motsvarande nytta, må stängselskyldigheten för denna sida, om den ej själv fordrar stängsel, nedsättas under hälften efter ty domaren prövar skäligt.

Beträffande stängsels beskaffenhet hänvisar stängselförordningen till de bestämmelser, som härutinnan meddelats i 5 kap. 3 § byggningabalken samt förordningen den 31 januari 1815. I förstnämnda lagrum stadgas, att gärdesgård bör stängas tät och fast, två alnar hög, och två alnar mellan vart par stör samt att, där gård av sten eller annat, efter ortens lägenhet, göres, även den bör vara så fast, att den ej lätteligen kan rivas eller falla, samt så hög och tät, att boskap och svin hållas ute. I förordningen den 31 januari 1815 har laggillt stängsels beskaffenhet närmare bestämts. I denna indelas de i riket brukliga hägnaderna i fem allmänna klasser, nämligen 1) stängsel av trä, gärdesgård, staket eller plank, 2) stengård med eller utan gärdesgård eller vall ovanpå, 3) jordvall med eller utan gärdesgård eller häck ovanpå, 4) vattengrav och 5) levande häck. Enligt förordningen skola, då vid lagens föreskrift om gärdesgård bör förbliva, alla övriga stängsel av trä anses för laggilla, när de med samma höjd äga samma fasthet som vanlig gärdesgård. I förordningen meddelas därjämte närmare bestämmelser om höjden av de till övriga klasser hörande hägnader eller, i fråga om vattengrav, om djupet och bredden av sådan grav. Slutligen stadgas, att förutom de i förordningen särskilt angivna hägnaderna de flera stängningssätt, vilka efter tillgång å stängselämnen och andra lokala omständigheter kunna i varje landsort vara användbara, skola anses laggilla, när de äga den höjd, som blivit bestämd för varje huvudklass, vartill de kunna hänföras; dock att såväl dessa som de särskilt angivna hägnaderna skola i allt äga den bredd, fasthet och täthet, att de ej kunna av kreatur stötas omkull eller genomträngas, vadan s. k. rishag eller brottgård av sammanhopade rishögar eller nedfällda okvistade träd icke kunna anses för laggill stängsel. Då fråga uppstår om stängsel mellan grannar i by eller rågrannar, må enligt förordningen envar nyttja det stängningssätt av de i förordningen gillade, som han kan finna för sig vara lindrigast.

Genom de i stängselförordningen upptagna bestämmelserna om stängselskyldighet har tillämpningen av regeln om hemdjursägares vårdnadsplikt i hög grad begränsats, såvitt angår förhållandet mellan grannar. Sagda plikt äger enligt förordningen i dylikt fall huvudsakligen giltighet, allenast då rätt till stängselvitsord ej är för handen eller sådant vitsord ej begagnats, ävensom under den tid av året, då skyldighet att hålla stängsel i fredgillt skick ej föreligger, nämligen från hösten, då tjäle kommer i jorden, till den 15 maj. Härförutom äger vårdnadsplikten i berörda fall tillämpning, dels då stängsel, som någon enligt förordningen är skyldig att hålla, ej är i fredgillt skick — för den granne, som ej ansvarar för bristen i stängslet, gäller dock plikten allenast intill dess han underrättat den stängselskyldige om bristen och denne därefter njutit erforderlig tid

för bristens avhjälpande — dels ock i fråga om sådana okynnes eller otama kreatur, mot vilka laggillt stängsel ej bereder skydd.

Regeln om hemdjursägares vårdnadsplikt har i stängselförordningen underkastats även en annan begränsning än den, som föranledes av bestämmelserna om stängselskyldighet. I § 5 av förordningen föreskrives, att, därest ägor, mellan vilka stängsel kan fordras, å ömse sidor utgöras av skog, utmark eller beteshage och stängsel ej finnes mellan ägorna, dessa, så länge detta förhållande fortfar, skola anses upplåtna till gemensamt mulbete, där ej annorlunda är avtalat. I fall, som nu sagts, har jordägaren sålunda ej någon skyldighet att hålla sina djur å sin egen mark utan står det honom fritt att låta dessa beta å grannens ägor.

I den rätt till gemensamt mulbete å ohägnad skogs- eller utmark, som enligt stängselförordningen sålunda äger rum, hava emellertid vissa inskränkningar stadgats genom kungörelsen den 28 januari 1876 (nr 7 s. 1). I denna föreskrives, att till skydd för skogens återväxt skall till efterrättelse från 1877 års början gälla, att å ohägnad mark, som anses vara till gemensamt mulbete upplåten, skall, därest samtliga delägare ej annorlunda överenskomma, betande av getter eller får vara förbjudet inom sjutton angivna län i riket eller delar av län på vissa för de särskilda länen bestämda tider av året, dock att det icke är delägare i betesmarken förmenat att å sitt eget område beta getter och får, såvida han om dem håller sådan vård, att de icke inkomma på annans område. Kungörelsen har sedermera genom särskilda kungörelser den 20 november 1885 (nr 69 s. 1) och den 21 januari 1910 (nr 5 s. 1) utsträckts att äga tillämpning, förutom inom berörda län, jämväl inom vissa delar av Kopparbergs län.

I syfte att möjliggöra av skogsvårdshänsyn påkallade ytterligare inskränkningar i förenämnda mulbetesrätt har den 15 juni 1923 (nr 218) utfärdats lag om ändrad lydelse av § 5 i stängselförordningen, vilken lag trätt i kraft den 1 juli samma år. I denna lag stadgas, att, där för skogsåterväxtens skyddande inom visst län eller viss del av län prövas erforderligt, att rätt till bete å ohägnad mark, som i berörda paragraf avses, varder helt eller i viss mån, såsom beträffande vissa slag av hemdjur eller viss tid av året, förbjuden, det ankommer på Konungen att efter vederbörande landstings och hushållningssällskaps hörande därom meddela särskilda föreskrifter. Enligt ifrågavarande lag äger Konungen sålunda förbjuda betning å här avsedd ohägnad mark ej allenast av får och getter utan även av andra slag av hemdjur. Lagen upptager därjämte föreskrifter om ansvar för den, som överträder i lagen avsett betesförbud, samt om rätt att åtala sådan överträdelse. I övergångsbestämmelserna till lagen föreskrives, att de betesförbud, som meddelats genom förenämnda kungörelse den 28 januari 1876 och i anslutning därtill meddelade kungörelser, skola gälla, som vore de utfärdade enligt lagen, men att kungörelserna i övrigt skola upphöra att gälla med lagens ikraftträdande.

Med stöd av 1923 års lag har Kungl. Maj:t genom särskilda kungörelser

den 15 januari 1926 (nr 8 och 9) meddelat förbud mot bete å här avsedd ohägnad mark dels inom Älvsborgs län av får, getter och hästar under hela året samt av andra hemdjur under tiden intill den 1 juli varje år, dels ock inom Frösåkers härad av Stockholms län av får.

Frågan om revision av gällande bestämmelser.

Frågan om revision av gällande bestämmelser angående ägofred har länge varit aktuell.

Redan i skrivelse den 13 november 1913 anhöllo sålunda hushållningssällskapens ombud, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, huruvida icke nu gällande bestämmelser om laggill hägnads beskaffenhet borde omarbetas i sådant syfte, att billigare och mera virkesbesparande hägnader kunde komma till allmännare användning.

Sedermera hemställde riksdagen i skrivelse den 29 augusti 1914, nr 190, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning i syfte att vinna ändring av ej mindre gällande stängselförordning än även förordningen den 31 januari 1815 samt de övriga bestämmelser, vilka därmed kunde stå i sammanhang, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Vidare hemställde riksdagen i ny skrivelse den 18 mars 1925, nr 78, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa den i skrivelsen den 29 augusti 1914 påkallade utredningen samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Med anledning av omförmälda skrivelser tillkallades, jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 27 mars 1928, sex personer att i egenskap av sakkunniga inom justitiedepartementet deltaga i överläggningar angående lagstiftning rörande stängselskyldighet. Till fullgörande av sitt uppdrag avgåvo de sakkunniga den 3 oktober 1928 betänkande med förslag till lag om ägofred jämte motiv (statens off. utredn. 1928: 24).

Sedan till följd av remisser yttranden över sagda betänkande avgivits av ett flertal myndigheter och korporationer, upptogs frågan om revision av gällande stängsellagstiftning till behandling av centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund, som uppdrog åt särskilda kommitterade att verkställa utredning rörande de allmänna riktlinjer, som därvid borde följas. Efter det nämnda kommitterade den 19 mars 1931 till centralrådet avgivit yttrande med förslag i ämnet samt centralrådet hänskjutit ärendet till 1931 års ordinarie stämma med skogsvårdsstyrelsernas förbund, gjorde centralrådet i skrivelse den 1 juni 1931, enligt av stämman lämnat uppdrag, hos Kungl. Maj:t framställning om reformering av gällande stängsellagstiftning i huvudsaklig överensstämmelse med vissa i skrivelsen angivna grundlinjer.

Efter avgivandet av omförmälda sakkunnigas betänkande var frågan om ny ägofredslagstiftning föremål för fortsatt beredning inom justitiedepartementet. För vinnande av närmare kännedom dels rörande den omfattning, vari skogs- och utmarker i landet hållas ohägnade sinsemellan

och sålunda enligt gällande stängselförordning skola anses upplåtna till gemensamt bete, dels ock i vad mån rationellt betesbruk tillämpas å jordbruk av skilda storleksklasser i landet samt rörande förutsättningarna för anordnande av sådant betesbruk å de särskilda brukningsdelarna m. m., infordrades under beredningen vissa uppgifter härutinnan från skogsvårdsstyrelserna och hushållningssällskapens förvaltningsutskott. Sammanställningar av dessa uppgifter hava intagits i propositionen (bilagorna B och C).

De vid propositionen fogade lagförslagen hava utarbetats på grundval av förenämnda sakkunnigas utredning och de däröver avgivna yttranden samt centralrådets omförmälda skrivelse jämte i ärendet infordrade uppgifter.

Beträffande förarbetena i övrigt till Kungl. Maj:ts förslag hänvisas till den redogörelse, som härutinnan lämnats i propositionen.

Behovet av ny lagstiftning.

Beträffande behovet av ny lagstiftning angående ägofred har föredragande departementschefen anfört:

Med hänsyn till den utveckling, som efter tillkomsten av 1857 års stängselförordning ägt rum inom skilda områden av lanthushållningen, hade otvivelaktigt bestämmelserna i sagda förordning liksom de ännu äldre stadgandena om laggillt stängsels beskaffenhet blivit i flera avseenden föråldrade och olämpliga. Det torde sålunda vara obestridligt, att den nuvarande rätten till stängselvitsord mellan grannar i allmänhet vore vidsträcktare än sakens natur krävde samt att stängselförordningens regler härutinnan och om stängselskyldighetens fördelning gynnade de jordägare, vilka fortfarande begagnade sig av skogsbetning, på bekostnad av dem, som övergått till intensivt betesbruk. Dessa regler utgjorde följaktligen ett hinder för den moderna betesskötselns utveckling. Å andra sidan syntes uppenbart, att de undantag från vitsordsrätten, som stadgades i §§ 4 samt 7—9 av stängselförordningen och som grundade sig å vederbörande fastigheters kamerala natur eller de mötande ägornas beskaffenhet, ej vore förenliga med nutida uppfattning. Vad anginge bestämmelserna om laggillt stängsels beskaffenhet medförde dessa, såsom de sakkunniga utvecklat, en onödigt stor förbrukning av hägnadsvirke, varjämte den detaljerade avfattning, som dessa bestämmelser i vissa hänseenden erhållit, ej lämnade erforderligt utrymme för användande av stängsel, som enligt senare tiders erfarenhet vore ändamålsenliga och effektiva. Vidare finge framhållas, att det från skogsvårdssynpunkt vore av synnerlig vikt, att den i stängselförordningen medgivna rätten till gemensamt bete å ohägnad skogs- och utmark begränsades i möjligaste mån. De inskränkningar i denna rätt, som ägt rum genom omförmälda kungörelse den 28 januari 1876 och de i anslutning till denna sedermera utfärdade kungörelserna eller som vidtagits med stöd av lagen den 15 juni 1923 om ändrad lydelse av § 5 i stängselförordningen, torde ej tillgodose skogsbrukets berättigade intressen. Med hänsyn härtill och då jämväl i övrigt ändringar i hithörande bestämmelser vore påkallade, hade departementschefen funnit önskvärt, att en revision av dessa bestämmelser snarast möjligt komme till stånd.

Vad departementschefen sålunda anfört finner utskottet äga giltighet. Utskottet anser därför i likhet med departementschefen, att en revision av ifrågavarande bestämmelser nu bör ske. *Utskottet.*

Förslaget till lag om ägofred.

Förslagets allmänna grunder.

Vårdnadsplikt och stängselskyldighet.

Det vid propositionen fogade förslaget till lag om ägofred, vilket är avsett att ersätta 1857 års stängselförordning och de i byggningabalken och förordningen den 31 januari 1815 inrymda bestämmelserna om laggillt stängsels beskaffenhet, bibehåller den nu stadgade vårdnadsskyldigheten för ägare av hemdjur såsom allmän princip med avseende å ägofredens upprätthållande. I propositionens motivering framhålles, att denna princip i samband med utvecklingen inom jord- och skogsbruken alltmera genomträngt och vunnit fäste i den allmänna uppfattningen. Enligt förslaget skall dock ägofredsintresset ej uteslutande tillgodoses genom vårdnadsplikten, utan vid sidan av denna har stängselskyldighet i viss omfattning bibehållits såsom ägoskyddsmedel.

Stängselskyldigheten har i Kungl. Maj:ts förslag förlänats en väsentligt mera begränsad tillämpning än i stängselförordningen. I överensstämmelse med vad nu gäller skall stängselskyldigheten enligt förslaget utgöra en grannfastigheter åvilande förpliktelse med ändamål att bereda ömsesidigt skydd mot hemdjur. Såsom förutsättningar för denna skyldighet uppställer förslaget, att endera grannfastighetens ägor nyttjas till bete för hemdjur samt att djuren finnas tjänligast genom stängsel kunna hållas från angränsande ägor å den andra fastigheten. Stängselskyldighet skall sålunda äga rum allenast då någon av grannarna har behov av stängsel för avhållande av hemdjur från den andres mark.

Äro nämnda förutsättningar för handen, skall enligt förslaget stängselskyldighet principiellt föreligga, oavsett huruvida de mötande ägorna bestå av in- eller utägor. Denna regel lider dock av ett betydelsefullt undantag för det fall, att de mötande ägorna å ömse sidor utgöras av skogs- eller utmark. I dylikt fall skall nämligen enligt förslaget stängselskyldighet äga rum allenast såframt stängsel fanns mellan ägorna den 1 januari 1932.

Till stöd för detta undantag har departementschefen anfört:

Grunden till undantaget vore att söka i det sätt, varpå i vissa delar av landet skogs- och utmarker skiftats mellan de särskilda fastigheterna. Inom betydande områden hade skifteslotterna i skogs- och utmark givits sådan form, att kostnaderna för lotternas inhägnande måste bliva oskäligt höga och ej uppvägdes av markägarnas nytta ur ägofredssynpunkt av en dylik åtgärd. Det vanliga vore, att ifrågavarande lotter hade utseendet av tegar av ringa bredd och stor längd. Skiftesläggning av denna art förekomme i nästan alla delar av landet men vore förhärskande i norra Sverige. Departementschefen hänvisade i detta avseende till vad jordstyckningskommissionen härom anfört i sitt den 16 oktober 1920 avgivna betänkande (sid. 205 och 220) samt till de vid betänkandet fogade kartbilagorna, bilderna 6—10, med tillhörande text. En följd av det skiftessätt, som sålunda tillämpats beträffande skogs- och utmarker, vore, att inom ett stort antal av rikets län funnes större

eller mindre komplex av dylika marker, inom vilka hägnader ej hölles mellan de särskilda skifteslotterna. Av förenämnda från skogsvårdsstyrelserna infordrade uppgifter (bil. B till propositionen) framginge, att i Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län skogs- och utmarkerna i regel vore ohägnade, samt att förhållandet vore enahanda beträffande de mera utpräglade skogsbygderna i Västmanlands län. Därjämte framginge av uppgifterna, att inom Stockholms, Södermanlands, Uppsala, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Hallands, Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs län ohägnade skogs- och utmarker funnes i ej oväsentlig utsträckning. I Östergötlands, Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län förekomme däremot dylika marker ej alls eller blott obetydligt.

Man torde med fog kunna antaga, att, där stängsel mellan mötande skogs- eller utmarker ej uppförts under den långa tid, 1857 års stängselförordning varit gällande, och ömsesidig rätt att fordra stängsel mellan dylika marker ägt rum, de mötande markerna i regel vore av sådan form, som förut sagts, eller eljest av sådan beskaffenhet, att hållande av stängsel mellan dem i ägofredens intresse vore en oekonomisk eller opraktisk åtgärd. Detsamma torde i huvudsak gälla, där stängsel mellan dylika marker väl uppförts under stängselförordningens giltighetstid (eller tidigare) men sedermera borttagits eller till följd av bristande underhåll förfallit. Det vore visserligen tänkbart, att underlåtenheten att uppföra stängsel eller vidmakthålla sådant i särskilda fall föranletts därav, att betning ej ägde rum å markerna, men, enligt vad skogsvårdsstyrelsernas förenämnda uppgifter och utredningen i övrigt gåve vid handen, torde dylika fall förekomma i så ringa utsträckning, att de, praktiskt taget saknade nämnvärd betydelse. Man torde därför vara berättigad presumera, att, där stängsel för närvarande ej hölles mellan mötande skogs- eller utmarker, förhållandena i stort sett vore sådana, att den nytta, som grannarna skulle beredas av dylikt stängsel, ej motsvarade kostnaden för stängslets uppförande och underhåll.

Det torde ej böra ifrågasättas, att i den nya lagstiftningen ägofreden skulle grundas på skyldighet att hålla stängsel i fall, som nyss sagts. Ett bibehållande av stängselskyldigheten i detta fall skulle blott få till följd, att skyldigheten liksom nu ej komme att tillämpas och att markerna sålunda förbleve ohägnade. I fråga om dessa marker torde därför respektive markägares ägofredsintresse böra tillgodoses på annan väg.

Ett undantagande från stängselskyldighetens tillämpning av de fall, då nyttan av stängsels hållande mellan mötande skogs- eller utmarker ej motsvarade kostnaden därför, kunde ske antingen sålunda, att skyldighetens giltighet gjordes i lagen direkt beroende av att nämnda förhållande ej vore för handen, eller på det sätt, att i anslutning till förenämnda presumtion, skyldigheten förklarades skola äga tillämpning mellan mötande skogs- och utmarker allenast där stängsel mellan dylika marker för närvarande funnes. Av dessa alternativ hade departementschefen med hänsyn till de betydande praktiska fördelar, som det senare erbjöde, ansett detta vara att föredraga. Ett stadgande enligt det förra alternativet skulle avsevärt försvåra lagens tillämpning och inbjuda till tvister mellan grannar. Den omständigheten, att vid stängselskyldighetens grundande å det andra alternativet från sådan skyldighet kunde komma att undantagas enstaka fall, där förhållandet mellan stängselnytta och stängselkostnad vore ett annat än förut sagts, torde ej

böra tillmätas större betydelse, då förslaget åsyftade att bereda möjlighet för tillgodoseende i dessa fall av ägofredsintresset annorledes än genom stängselskyldighet.

Vad anginge den tidpunkt, då stängsel skulle hava funnits mellan vederbörande marker för att stängselskyldighet mellan dem i förevarande fall borde äga rum, torde denna tidpunkt böra bestämmas på sådant sätt, att granne ej bereddes möjlighet att innan den nya lagstiftningen trädde i kraft genom utnyttjande av sitt stängselvitsord eller uppförande av stängsel i ägoskillnaden göra den föreslagna begränsningen av stängselskyldigheten illusorisk. Med hänsyn härtill hade sagda tidpunkt ansetts böra fastställas till den 1 januari 1932.

I de fall, då stängselskyldighet föreligger, skall enligt förslaget envar av grannarna äga stängselvitsord. Någon inskränkning i denna regel med hänsyn till olika slag av fastigheter eller de mötande ägornas beskaffenhet förefinnes ej. De undantag från rätten till stängselvitsord, som stadgas i §§ 4 samt 7—9 stängselförordningen, skola sålunda bortfalla.

En följd av grundsatsen, att stängselskyldighet äger rum, allenast om någondera grannfastigheten har behov av stängsel för avhållande av hemdjur från den andras mark, är, att enligt förslaget stängselskyldigheten skall fördelas mellan fastigheterna med hänsyn till nämnda behov. Förslaget innehåller i detta avseende, att den sida, som genom betning föranleder stängselskyldigheten, skall taga del i stängslet med fyra femtedelar och grannen endast med en femtedel. Föranledes skyldigheten av betning å ömse sidor, skall vardera taga lika lott.

Laggillt stängsels beskaffenhet.

Enligt förslaget skall stängsel vara så beskaffat, att det fredar mot större hemdjur (hästar och nötkreatur). Undantag från denna regel kan dock i viss omfattning medgivas av Kungl. Maj:t. Prövas i fråga om visst län eller viss del av län erforderligt, att stängsel fredar jämväl mot mindre hemdjur eller visst slag av sådana djur, ankommer nämligen enligt förslaget på Kungl. Maj:t att efter hörande av vederbörande landsting och hushållningssällskap därom meddela föreskrift. Sådan föreskrift skall äga tillämpning jämväl i fråga om stängsel, som skall hållas i gränsen mellan det område föreskriften avser och invidliggande mark.

I motsats till gällande lagstiftning upptager förslaget ej några bestämmelser om laggillt stängsels tekniska beskaffenhet. I förslagets motivering framhåller departementschefen, att den nya lagen bör lämna möjlighet att såsom laggillt godkänna varje stängsel, som effektivt utestänger de hemdjur, varom i det särskilda fallet är fråga.

Rätt till gemensamt bete.

Den i stängselförordningen medgivna rätten till gemensamt bete å ohägnade skogs- eller utmarker har i förslaget principiellt bibehållits. I fråga om betesrättens förutsättningar har dock den ändring vidtagits, att enligt förslaget rätt till gemensamt bete å här avsedda marker äger rum, allenast där jämlikt reglerna om stängselskyldighet stängsel ej kan

fordras mellan markerna. Denna bestämmelse har enligt motiven sin grund i önskemålet att begränsa betesrätten, i den mån så lämpligen kan ske. Har stängsel den 1 januari 1932 hållits mellan markerna, skall sålunda, även om stängslet sedermera borttages eller förfaller, rätt till gemensamt bete å markerna ej vara medgiven utan markägarna vara underkastade vårdnadsplikt i förhållande till varandra. Vidare har betesrätten i förslaget inskränkts att i regel avse blott större hemdjur. Denna regel gäller dock ej beträffande län eller länsdel, med avseende varå Kungl. Maj:t föreskrivit, att stängsel skall därstädes freda jämväl mot mindre hemdjur eller visst slag av sådana djur. Inom län eller länsdel, som nu sagts, skall nämligen betesrätten avse även sådana mindre hemdjur, som Kungl. Maj:ts föreskrift angår. Slutligen har i förslaget viss begränsning genomförts i fråga om det antal hemdjur, som må utsläppas å gemensam betesmark. Förslaget innehåller i detta avseende, att från fastighet, vartill hör del i sådan mark eller på grund av servitut betesrätt därå, ej må å marken släppas flera hemdjur på bete än som skäligen kunna vinterfödas å fastigheten.

I likhet med gällande lagstiftning medgiver förslaget Kungl. Maj:t befogenhet att, där sådant prövas erforderligt för skogsåterväxtens skyddande inom visst län eller viss del av län, efter hörande av vederbörande landsting och hushållningssällskap helt eller delvis förbjuda rätten till bete å gemensam betesmark.

Betesreglering.

Såsom en konsekvens av förslagets ståndpunkt, att stängselskyldighet ej skall äga rum mellan mötande skogs- eller utmarker, där dessa voro ohägnade den 1 januari 1932, hava i förslaget upptagits vissa bestämmelser i syfte att bereda ägare till dylik mark, som nyttjas till gemensamt bete, möjlighet att på annat sätt få marken fredad mot främmande betesdjur. Dessa bestämmelser innebära, att delägare i gemensam betesmark äger under vissa förutsättningar erhålla reglering av rätten till bete å marken eller visst område därav i ändamål att bringa den gemensamma betningen därå till upphörande.

Enligt förslaget kan dylik betesreglering ske på två olika sätt. Det ena innebär, att beträffande område, som göres till föremål för reglering, betningen för varje fastighet, som äger del i området eller på grund av servitut äger betesrätt därå, begränsas till fastighetens egen mark eller, där fråga är om servitut, den fastighets mark, som besväras av servitutet. Det andra åsyftar, att betningen för fastighet, som nyss sagts, begränsas till särskild å regleringsområdet upplåten betesmark utom fastighetens eller, vid servitut, den tjänande fastighetens område. Det förra tillvägagångssättet må anlitas, om nödig betesmark för varje fastighet, som äger del i regleringsområdet eller på grund av servitut äger betesrätt därå, kan anordnas å fastighetens eller, vid servitut, den

tjänande fastighetens område utan oskälig kostnad eller olägenhet för fastighetens brukande. Det senare tillvägagångssättet åter må användas, om nyssnämnda förutsättning ej är för handen, men betesbehovet för vederbörande fastighet *lämpligen* kan tillgodoses genom sådan upplåtelse av betesmark, som nyss sagts. Äro förhållandena sådana, att intetdera tillvägagångssättet enligt vad nu sagts må anlitas, skall enligt förslaget rätten till gemensamt bete å regleringsområdet fortfara.

Betesreglering må äga rum allenast på yrkande av delägare i gemensam betesmark. Ägare till fastighet, som på grund av servitut äger betesrätt å dylik mark, är sålunda utesluten från rätten att påkalla betesreglering.

Enligt förslaget skall betesreglering prinpiciellt företagas särskilt beträffande varje komplex skogs- eller utmarker, som den 1 januari 1932 varit ohägnat och som på grund härav nyttjas till gemensamt bete. Då emellertid ifrågavarande komplex i många fall, särskilt i norra Sverige, äro så omfattande, att praktiska svårigheter möta att på en gång verkställa undersökning av betesförhållandena å hela komplexet, har i förslaget medgivits, att, om betesreglering ej lämpligen kan omfatta här avsett komplex i dess helhet, den må begränsas att avse den del därav, som tillhör två eller flera fastigheter. Såsom ytterligare villkor för regleringsområdets begränsande på nyssangivna sätt skall dock enligt förslaget gälla, att behovet av bete för den eller de fastigheter, vartill återstående del av komplexet hör, kan å dessa fastigheter skäligen tillgodoses.

Har fastighets skogs- eller utmark varit ohägnad den 1 januari 1932 men efter sagda dag inhägnats, skall enligt förslaget utan hinder härav marken vid verkställande av betesreglering anses såsom gemensam betesmark. Mark, som nyss sagts, kan sålunda, under samma förutsättningar som ohägnad skogs- eller utmark, inbegripas under dylik reglering.

Betesreglering medför den verkan, att å mark, för vilken regleringen trätt i tillämpning, rätt till gemensamt bete ej vidare äger rum för de fastigheter, vartill hör del i marken eller på grund av servitut betesrätt därå. Ej heller må efter sagda tidpunkt något område av marken nyttjas till bete för den fastighet, vartill området hör eller vartill på grund av servitut hör betesrätt å området, med mindre erforderlig hägnad hålles omkring detta.

Vid betesreglering må i visst fall upplåtelse av betesmark äga rum jämväl till förmån för fastighet, vartill ej hör del i regleringsområdet eller på grund av servitut betesrätt därå. Såsom villkor för dylik upplåtelse gäller enligt förslaget, att regleringsområdet före den 1 januari 1932 enligt rådande sedvana i orten stadigvarande nyttjades till bete för sådan fastighet, som nyss sagts, att å fastigheten skäligen kan vinterfö-

das minst ett större hemdjur samt att det tillika befinnes, att nödig betesmark ej kan anordnas å fastigheten utan oskälig kostnad eller olägenhet för dess brukande men att fastighetens betesbehov kan, sedan erforderliga betesmarksupplåtelser skett till förmån för de fastigheter, vartill hör del i regleringsområdet eller på grund av servitut betesrätt därå, lämpligen tillgodoses genom upplåtelse av betesmark å området. Äro dessa villkor uppfyllda, skall vid regleringen från fastighet, varå betesmark är att tillgå, upplåtas vad för ändamålet erfordras. Fastighet, för vilken behovet av betesmark prövas vara större än för annan, skall äga företräde till erhållande av sådan upplåtelse.

Vid upplåtelse av betesmark skall tillses, att sådan mark tages i anspråk, som med hänsyn till beskaffenhet och läge är därtill mest lämpad samt att olägenhet ej därigenom tillskyndas brukandet av den fastighet, varå betesmarken upplåtes. Åsämjas ägarna till två eller flera fastigheter, att betesmark upplåtes gemensamt för fastigheterna, och finnes sådant lämpligt, må det ske. Betesmark skall av den fastighet, för vilken den upplåtits, hållas inhägnad samt, i den mån det kan ske utan oskälig kostnad, anordnas för betesbruk och därefter bibehållas i ett för sådant bruk ordnat skick. För upplåtelsen så ock för skada och intrång, som föranledes av betesmarkens inhägnande och anordnande för betesbruk, skall ersättning gäldas av ägaren till fastighet, för vilken marken upplåtits. Sådan ersättning skall bestämmas i penningar samt fastställas att utgå, i vad den avser upplåtelse av mark samt skada eller intrång till följd av betesmarkens inhägnande, årligen med lika belopp och i övrigt på en gång.

Såsom förut berörts, är verkan av betesreglering begränsad på det sätt, att å den mark, för vilken regleringen trätt i tillämpning, rätt till gemensamt bete upphör allenast för de fastigheter, vartill hör del i marken eller på grund av servitut betesrätt därå. Förslagets ståndpunkt i detta avseende, som betingats av praktiska skäl — en föreskrift om avlysande av det gemensamma betet för alla därtill berättigade skulle enligt motiven ofta bliva ineffektiv — medför behov av bestämmelser rörande fredande av regleringsområde för det fall, att området nyttjas till gemensamt bete för andra fastigheter än de nyss angivna. Sådant fall är för handen, där området gränsar intill skogs- eller utmark, som var ohägnad den 1 januari 1932, och betning å denna mark äger rum. Enligt förslaget skall i dylikt fall, där sådant yrkas för någon av de fastigheter, vartill hör del i regleringsområdet, stängsel hållas mellan området och den angränsande skogs- eller utmarken. I stängslet skola de i regleringsområdet delägande fastigheterna taga lott med en femtedel och de fastigheter, för vilka området och marken nyttjas till gemensamt bete, med fyra femtedelar. Inom vardera fastighetsgruppen skall stängselskyldigheten fördelas efter varje fastighets nytta av stängslet.

Behandlingen av stängsel- och betesfrågor.

Väckes fråga om stängselskyldighet eller betesreglering, skall enligt förslaget frågan företagas till prövning vid syneförrättning, där ej sådan förening, som nedan sägs, därom träffas.

Till företagande av syneförrättning skall länsstyrelsen på ansökan förordna en i orten boende person, åt vilken uppdraget finnes kunna anförtros. Den sålunda förordnade förrättningsmannen skall, om han finner sådant nödigt eller någon av sakägarna det äskar, vid förrättningen biträdas av två gode män, vilka av sakägarna eller, om dessa ej åsämjas, av förrättningsmannen utses bland dem, som äro valda till nämndemän eller ägodelningsnämndemän eller till gode män vid lantmäteri- eller mätningsförrättningar. Vid förrättningen skola synemännen söka såvitt möjligt mellan sakägarna åstadkomma förening, och skall, där i viss fråga förening sker, särskild avhandling därom upprättas och underskrivas av de sakägare, vilkas rätt av frågan beröres, samt vitsordas medelst synemännens påskrift. Föreningen äger dock ej giltighet, med mindre den av synemännen prövas överensstämma med de i lagen stadgade grunderna. Sedan alla vid förrättningen förekommande frågor blivit avgjorda genom förening eller behörigen utredda, skola synemännen för sakägarna framlägga skriftligt utlåtande i saken. Är sakägare missnöjd med förrättningen, äger han att inom viss tid efter förrättningens avslutande klandra denna vid domstol. Föres ej talan mot förrättningen, skall det därvid meddelade utlåtandet regelrätt gå i verkställighet såsom laga kraft ägande dom. Vad genom förrättning eller dom blivit bestämt angående stängselskyldighet eller betesreglering skall vara gällande mot ny ägare eller innehavare av fastighet, som stängselskyldigheten eller betesregleringen angår.

Förening rörande stängselskyldighet eller betesreglering må enligt förslaget träffas även i annan ordning än vid syneförrättning. Har sådan förening upprättats skriftligen och styrkts av vittnen samt överensstämmer föreningen med de i lagen stadgade grunderna och hava tillika, där föreningen avser upplåtelse av betesmark, i denna tydligt angivits den upplåtna markens läge och gränser, den eller de fastigheter, för vilka den upplåtits, sätt och tid för markens inhägnande och anordnande för betesbruk samt huruvida ersättning skall utgå och i så fall med vilket belopp ersättningen skall i föreskriven ordning gäldas, äger envar, som deltagit i föreningen, låta intaga den i domboken hos den eller de allmänna underrätter, inom vilkas domvärjo de fastigheter, föreningen angår, äro belägna. Sedan äger enligt förslaget föreningen giltighet mot framtida ägare eller innehavare av fastigheterna så ock, där intagande i domboken ägt rum i stad, där rådstuvurätt finnes, inom en månad och eljest sist vid det ting, som infallit näst efter två månader sedan föreningen ingicks, mot den, som efter upprättandet men före föreningens intagande i domboken blivit ägare eller innehavare. Förening, som slutits för boställe eller kronan eller allmän inrättning tillhörig, på viss tid

upplåten fastighet, har dock ej verkan mot senare innehavare, med mindre föreningen blivit av vederbörande myndighet godkänd.

Motioner.

De grundläggande bestämmelser i Kungl. Maj:ts förslag till lag om ägofred, för vilka nu redogjorts, hava i flera avseenden föranlett erinringar i de med anledning av propositionen väckta motionerna.

Yrkande om avslag å propositionen.

I motionen II: 431 av herr *Hansson* i Rubbestad har hemställts, att riksdagen måtte avslå förevarande proposition. Till stöd härför har anförts, bland annat, att de i propositionen föreslagna bestämmelserna om fördelning av stängselskyldighet skulle, om dessa upphöjdes till lag, åsamka en hel del mindre jordbrukare synnerligen stora olägenheter samt att det icke syntes lämpligt, att, såsom i propositionen föreslagits, Kungl. Maj:ts nuvarande befogenhet att beträffande visst län eller viss del av län efter hörande av vederbörande landsting och hushållningssällskap helt eller delvis förbjuda rätt till bete å ohägnad skogs- eller utmark bibehölles. Den erfarenhet, som hittills vunnits rörande tillämpningen av sagda befogenhet, hade icke varit gynnsam. Därjämte vore att märka, att verkställande av betesregleringar enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle bliva kostsamt och medföra stora olägenheter för den ekonomiskt sämst ställda jordbruksbefolkningen.

Yrkande om avslag å bestämmelserna om betesregleringen m. m.

Mot propositionens bestämmelser om betesreglering hava erinringar framställts jämväl i motionerna I: 253 av herr *Tjällgren m. fl.*, I: 254 av herrar *Frändén* och *Sandström*, II: 419 av herr *Andersson* i Rasjön *m. fl.* samt II: 429 av herr *Lindmark m. fl.* I samtliga dessa motioner har yrkats avslag å nämnda bestämmelser. I anslutning härtill har i motionerna I: 253 och II: 419 därjämte yrkats, att det i propositionen föreslagna undantaget från stängselskyldighet, då de mötande ägorna å ömse sidor utgöras av skogs- eller utmark och stängsel mellan ägorna ej fanns den 1 januari 1932, måtte utgå.

I motionerna I: 253 och II: 419, vilka motioner äro likalydande, har till stöd för de däri framställda yrkandena anförts, bland annat:

Det i propositionen föreslagna nya institutet, betesreglering, avsåge ett slags skifte av betesrätten, som kunde resultera i att varje delägare hänvisades att beta endast på sitt område eller också att betesmark anvisades på annan fastighet tillhörig lämplig mark. I praktiken skulle en dylik anordning i de fall, då betesbehovet kunde tillgodoses å den egna fastigheten, leda till att hägnader måste uppföras i ägogränserna på den till bete upplåtna skogsmarken. I det andra fallet åter, då betesbehovet icke kunde tillgodoses å den egna fastigheten, skulle genom ett slags expropriationsförfarande betesmöjlighet beredas å den eller de fastigheter, som erbjöde de bästa naturliga betingelserna för ordnat betesbruk.

Båda dessa eventualiteter förefölle så avskräckande, att den sannolika följden av ett införande av betesregleringsinstitutet bleve, att gemensamhetsbetningen utan vidare måste upphöra. Inför utsikten att nödgas uppföra

hägnader emellan de många gånger mycket vidsträckta skogsskiftena eller att upplåta mark för beteskultur åt andra på sina marker eller tvinga sig till en betesrätt på annans mark torde delägarna i för gemensamhetsbete upplåtna marker resignera och hellre upphöra med betningen. Det förefölle också sannolikt, att avsikten med införande av betesregleringsinstitutet varit att ernå en sådan effekt. För många mindre jordbrukare i de skogrika delarna av landet skulle emellertid en dylik eventualitet medföra stora ekonomiska olägenheter, då flerstädes boskapsskötseln vore i stor utsträckning baserad på skogsbetning. Det kunde icke vara lämpligt att i en tid, då försörjningsmöjligheterna för landsbygdens och särskilt för skogsbygdernas folk alltmer kringskurits, genom lagstiftningsåtgärder framkalla en utveckling, som skulle avsevärt rubba grundvalarna för denna befolknings utkomstmöjligheter.

Härtill finge anföras, att det ännu flerstädes i vårt land praktiserade fäbodesystemet vore för sitt bestånd helt och hållet beroende av en relativt obeskuren rätt till gemensamhetsbete å ohägnade skogsmarker. Fäbodarna låge ofta långt ifrån bygden inuti stora skogskomplex, och många gånger tillhörde de omkringliggande skogsmarkerna andra fastigheter och stundom andra byar än dem, som hade del i fäbodvallen. En betesreglering eller blotta hotet om en dylik skulle vara ett svårt slag för fäbodelivet och tvinga de jordbrukare, som nu använde sig av detsamma, att reducera sitt djurantal till skada för den förut oftast knappa hushållningen.

Förutom de allmänna och principiella betänkligheter, som motionärerna hyste gentemot betesregleringen, kunde också anföras en del invändningar av praktisk art beträffande betesregleringens konstruktion och tillämpning. Under det att de gemensamma betesmarkerna nu användes utan några hägnader, utom möjligen i periferien, skulle efter en reglering hägnader behövas såväl i utkanterna på det reglerade området som emellan delägarna eller omkring särskilt utlagda betesområden. De kostnader, som en dylik utvidgning av hägnadsskyldigheten komme att medföra, finge icke underskattas. Andra kostnader komme att uppstå dels för den i och för sig rätt vidlyftiga förrättningen med regleringen samt icke minst för iordningställande av de betesmarker, som tilläventyrs komme att med servitutsrätt tagas i anspråk på en fastighets mark för betesdjur från andra fastigheter. I sistberörda hänseende fruktade motionärerna därjämte, att det intrång, som skulle följa av ett dylikt resultat av betesregleringen, komme att uppfattas som en mycket svår kränkning av den fria dispositionsrätt, som en jordägare ansåge sig ha till sina marker. Det mindre intrång, som gemensamhetsbetet som sådant kunde anses utgöra på skogsmarkerna, kunde därvid ingalunda anses jämförligt. Så mycket mer skulle detta intrång uppkalla motstånd, som betesområdet givetvis komme att utläggas på de bästa delarna av skogsmarken och sannolikt också på de närmast bygden belägna. De ersättningsbelopp, som övriga fastigheter komme att ådömas för skada och intrång, skulle jämväl för ägarna av de sistnämnda fastigheterna kännas betungande, då förut betesbehovet kunnat tillgodoses utan några kostnader.

Motionärerna hade uppmärksammat det ändrade läge, som vid bifall till motionärernas yrkande om avslag å bestämmelserna om betesreglering uppstode i fråga om hägnadsskyldighet och stängselvitsord genom det i förslaget införda stadgandet, att stängsel ej kunde fordras, där skogs- eller utmark mötte å ömse sidor, med mindre stängsel mellan ägorna funnits den 1 januari 1932. Genom detta stadgande skulle markägare betagas den

möjlighet, som nu funnes, att med anlitande av stängselvitsordet freda sina marker genom hägnad. För att icke delägare i nu ohägnad mark, därå gemensamhetsbete bedreves, skulle berövas varje möjlighet att med bistånd av sina rågrannar freda sina marker, ansåge sig motionärerna nödsakade att jämväl yrka uteslutande av nämnda stadgande.

I motionerna I: 254 och II: 429, vilka motioner jämväl äro likalydande, hava i fråga om bestämmelserna om betesreglering framförts väsentligen enahanda synpunkter som i motionerna I: 253 och II: 419.

Yrkanden om ändringar i bestämmelserna om stängselskyldighetens fördelning.

Vidare hava i vissa motioner jämkningar ifrågasatts beträffande förslagets bestämmelser om fördelning av stängselskyldighet.

I motionen II: 430 av herr *Larsson m. fl.* har yrkats, att den sida, som genom betning föranledde stängselskyldigheten, skulle taga del i stängslet med två tredjedelar och grannen med en tredjedel. Föranleddes skyldigheten av betning å ömse sidor, skulle, såsom i propositionen föreslagits, hälftendelning tillämpas. Motionärerna hava framhållit, att det kunde starkt ifrågasättas, huruvida icke den fördelningsgrund, som av Kungl. Maj:t föreslagits för det fall, att betning ägde rum allenast å ena sidan av ägogränsen, ofta kunde komma att alltför hårt drabba den granne, som läte beta sin mark. Nämnde grannes kostnad för fullgörande av honom åvilande stängselskyldighet kunde bliva så hög, att vederbörande måste avstå från att nyttiggöra betet, vadan detta kunde komma att förfaras till ingen nytta.

Vidare har i motionen I: 253 av herr *Tjällgren m. fl.* samt i motionen II: 419 av herr *Andersson* i Rasjön *m. fl.* yrkats, att stängselskyldigheten måtte, i överensstämmelse med vad 1928 års sakkunniga föreslagit, fördelas mellan vederbörande grannfastigheter på det sätt, att vardera fastigheten principiellt toge del i stängslet till hälften, men att, där endera fastigheten ej kunde anses hava nytta av sina ägor som betesmark för lösgående hemdjur eller dess nytta i sådant avseende vore väsentligt mindre än den andras, den förra fastighetens andel skulle kunna nedsättas under hälften efter ty skäligt prövades, dock ej under en femtedel. Fastighet, för vilken stängsel fordrats, skulle likväl ej kunna åläggas mindre andel än en tredjedel. Till stöd för detta yrkande hava motionärerna framhållit, att, därest delägare i mark, varå gemensamhetsbete bedreves, ej själv begagnade betet men ville använda sig av stängselvitsordet för att freda sin mark mot betning från de andra fastigheterna, det kunde te sig obilligt att, med tillämpning av den i propositionen föreslagna fördelningsgrunden, ålägga angränsande fastigheter en så stor del av stängselskyldigheten som fyra femtedelar.

Utskottet.

De allmänna grunder, på vilka Kungl. Maj:ts förslag till lag om ägofred vilar, finner utskottet i stort sett väl avvägda och på ett rättvist sätt skilja mellan de olika intressen, varom här är fråga. I vissa hänseenden synas dock jämkningar i dessa grunder vara påkallade.

Vårdnadsplikt och stängselskyldighet.

Utskottet ansluter sig utan tvekan till förslagets ståndpunkt, att den nu stadgade vårdnadsplikten för ägare av hemdjur bör i den nya lagen bibehållas såsom allmän princip i fråga om ägofredens upprätthållande. Utskottet biträder även den i propositionen hävdade uppfattningen, att en ändamålsenlig lösning av förevarande lagstiftningsfråga ej kan vinnas genom vårdnadsplikten ensam utan att denna plikt bör kompletteras med skyldighet att hålla stängsel för tryggande av ägofreden mellan angränsande fastigheter.

Vad angår de förutsättningar, varunder stängselskyldighet enligt förslaget skall äga rum, finner utskottet dessa förutsättningar bestämda på sådant sätt, att skyldigheten därigenom erhåller en ändamålsenlig begränsning. Utskottet kan dock ej förorda, att, såsom förslaget innebär, från stängselskyldighet principiellt undantages det fall, att skogs- eller utmark möter å ömse sidor om ägogräns och stängsel ej fanns i gränsen den 1 januari 1932. Enligt utskottets mening bör stängselskyldighet mellan de mötande ägorna i detta fall regelrätt äga rum i samma utsträckning som eljest. Utskottets uppfattning härutinnan äger samband med den ståndpunkt utskottet funnit sig böra intaga till förslagets bestämmelser om betesreglering, och utskottet skall närmare redogöra för denna uppfattning vid behandlingen av berörda bestämmelser.

Vad förslaget innehåller om rätt till stängselvitsord och om stängselskyldighetens fördelning mellan vederbörande grannfastigheter finner utskottet väl grundat. Då stängselskyldigheten enligt förslaget vilar å den förutsättning, att endera grannfastigheten har behov av stängsel för avhållande av hemdjur från den andras mark, synes, såsom i propositionen framhållits, härav böra följa, att stängselskyldigheten skall fördelas mellan grannfastigheterna med hänsyn till nämnda behov. Med användande av de jämförelsevis billiga järntrådsstängsel, som numera allmänt kommit i bruk och som enligt förslaget principiellt skola vara att anse såsom laggilla, torde det ej behöva befaras, att de i förslaget angivna fördelningsgrunderna, enligt vilka den sida, som genom betning föranleder stängselskyldigheten, skall taga del i stängslet med fyra femtedelar och grannen endast med en femtedel, skola i tillämpningen bliva oskäligt betungande. Utskottet kan därför ej tillstyrka, att, på sätt i motionen II: 430 yrkats, stängselandelen för den förra sidan nedsättes till två tredjedelar. Ej heller kan utskottet förorda, att, såsom i motionerna I: 253 och II: 419 föreslagits, stängselskyldigheten i vissa fall skall fördelas mellan vederbörande grannfastigheter efter varje fastighets nytta av stängslet. Med hänsyn till svårigheten att i praktiken fastställa och avväga vardera fastighetens nytta i berörda avseende skulle en dylik regel komma att utgöra ett frö till tvister mellan grannar och medföra, att stängseldelning oftast ej kunde ske genom frivillig överenskommelse utan i regel nödvändiggöra hållande av syneförrättning, vilket skulle åsamka respektive grannar kostnader och besvär.

Laggillt stängsels beskaffenhet.

Mot förslagets bestämmelser om laggillt stängsels beskaffenhet har utskottet ej funnit anledning till erinran. Då dessa bestämmelser innebära, att laggillt stängsel i regel skall freda allenast mot större hemdjur, samt medgiva användandet av väsentligt billigare stängsel än nu gällande stadgandena i ämnet, kommer ett genomförande av förslaget i denna del att medföra betydande lättnader i stängselskyldighetens fullgörande.

Rätt till gemensamt bete.

Jämväl de föreslagna stadgandena om rätt till gemensamt bete å ohägnad skogs- eller utmark har utskottet funnit i stort sett ändamålsenliga. Därest stängselskyldighet, såsom utskottet förordat, principiellt bibehålles mellan mötande skogs- eller utmarker, som voro ohägnade den 1 januari 1932, följer emellertid härav, att vissa ändringar böra vidtagas i nyss angivna stadganden. Utskottet återkommer härtill i det följande (sid. 20—21).

Utskottet kan ej biträda den i motionen II: 431 hävdade uppfattningen, att den nu stadgade befogenheten för Kungl. Maj:t att beträffande visst län eller viss del av län efter hörande av vederbörande landsting och hushållningssällskap helt eller delvis förbjuda rätten till bete å ohägnad skogs- eller utmark bör upphävas. Denna befogenhet utgör enligt utskottets mening ett betydelsefullt medel för skyddande av skogsåterväxten å ohägnad mark, som nyttjas till gemensamt bete.

Betesreglering.

Vad angår de i förslaget inrymda bestämmelserna om betesreglering finner utskottet befogad erinran ej kunna göras mot de principer, som ligga till grund för dessa bestämmelser. Såvitt utskottet kunnat finna, utgör betesregleringen i stort sett en lycklig lösning av den vanskliga och ömtåliga frågan, huru ägofreden effektivt bör tryggas å de ohägnade skogs- och utmarkerna i landet. Den motsatta åsikt, som kommit till uttryck i vissa av de i ärendet väckta motionerna, vilar enligt utskottets mening på en undervärdering av de stora fördelar från skogsvårdens och jordbrukets synpunkter, som stå att vinna genom betesregleringen. Vad i nämnda motioner anförts torde även delvis vara grundat å missuppfattning om hithörande bestämmelsers verkliga innebörd. Betesreglering lärer sålunda ej, såsom i motionerna I: 253 och II: 419 antagits, i praktiken komma att leda därtill, att hägnader måste uppföras i ägogränserna mellan de särskilda fastigheternas i regleringsområdet ingående skiften. Finnes betesreglering ej kunna äga rum, med mindre dylika hägnader anordnas, måste enligt förslaget frågan om regleringen i allmänhet förfalla, enär betesregleringens genomförande då i regel skulle åsamka vederbörande fastighetsägare oskälig kostnad. Vad angår de erinringar, som i sagda motioner framställts mot den i förslaget medgivna rätten för fastighet att under vissa förutsättningar erhålla upplåtelse av betesmark å annan fastighets i regleringsområdet ingående mark, vill utskottet framhålla, att enligt förslaget dylik upplåtelse till förmån för den förra fastigheten må äga rum, allenast om fastighetens betesbehov *lämpligen* kan till-

godoses på detta sätt. Såsom framgår av förslagets motivering, innebär denna bestämmelse, att genom upplåtelsen olägenhet ej må tillskyndas brukandet av den fastighet, varå betesmarken upplåtes. Med hänsyn härtill och då ersättning för upplåtelsen skall gäldas, synes böra antagas, att det intrång, som genom upplåtelsen tillskyndas nyssnämnda fastighet, i regel är avsevärt mindre än det, som fastigheten redan åsamkas genom det gemensamma betet.

Om sålunda bestämmelserna om betesreglering i princip ej föranleda erinran från utskottets sida, hyser utskottet dock tvekan om lämpligheten att förläna dessa bestämmelser omedelbar giltighet för landet i dess helhet. Betesreglering innefattar en ny och oprövad väg att avskaffa det gemensamma betet å ohägnade skogs- och utmarker och med hänsyn till de synnerligen växlande betesförhållanden, som förefinnas i skilda trakter av landet, möter stor svårighet att fullständigt överblicka verkningarna av bestämmelsernas tillämpning. En omständighet, som i detta sammanhang jämväl bör skänkas beaktande, är den olika uppfattning om betets lämpliga bedrivande, som är rådande å skilda orter. Att framtvinga tillämpningen av bestämmelserna om betesreglering i de delar av landet, där majoriteten av den jordbruksidkande befolkningen håller fast vid gemensamhetsbetet såsom en lämplig och fördelaktig betesform, torde ej vara lyckligt. Ett dylikt tillvägagångssätt skulle kunna äventyra lagstiftningens effektivitet och motverka intresset för gemensamhetsbetets avskaffande på frivillig väg genom anordnande av kulturbeten.

Med hänsyn till det nu anförda har utskottet funnit sig ej kunna tillstyrka, att bestämmelserna om betesreglering, på sätt i propositionen föreslagits, förlänas allmän giltighet. Enligt utskottets mening böra dessa bestämmelser för närvarande vinna tillämpning allenast inom sådana områden, där betesregleringen stödes av en allmän opinion bland jordbrukarna. En liknande synpunkt har kommit till uttryck vid utformningen av bestämmelserna i lagen den 15 juni 1923 om befogenhet för Kungl. Maj:t att meddela lokala betesförbud. Såsom förut nämnts, skall enligt sagda lag dylikt förbud avse visst län eller viss del av län och må av Kungl. Maj:t utfärdas allenast efter hörande av vederbörande landsting och hushållningssällskap. Sistnämnda föreskrift åsyftar att åt berörda ortsrepresentationer trygga ett visst inflytande å ärendets avgörande. Stadgandena om betesreglering böra enligt utskottets mening erhålla väsentligen enahanda fakultativa giltighet som de i 1923 års lag avsedda betesförbuden. Det bör sålunda ankomma å Kungl. Maj:t att beträffande visst län eller viss del av län förordna om tillämpning av dessa stadganden. Såsom villkor för meddelande av dylikt förordnande torde dock böra gälla, att vederbörande landsting och hushållningssällskap därom gjort framställning hos Kungl. Maj:t.

Därest den av utskottet nu förordade begränsningen i betesregleringens tillämpning genomföres, följer härav, att det undantag från propositio-

nens regler om stängselskyldighet, som av Kungl. Maj:t föreslagits och enligt vilket stängsel ej må fordras, där skogs- eller utmark möter å ömse sidor om ägogräns och stängsel i gränsen ej fanns den 1 januari 1932, bör utgå. I annat fall skulle inom län eller länsdel, med avseende varå förordnande om betesreglering av Kungl. Maj:t ej meddelats, ägare av ohägnad skogs- eller utmark av lagen lämnas utan varje medel att freda marken mot främmande betesdjur, en ståndpunkt, som tydligen vore ohållbar. Vid lagfästande av den av utskottet förordade begränsningen i betesregleringens tillämpning bör därför stängselskyldighet och stängselvitsord mellan mötande skogs- eller utmarker principiellt stadgas i samma utsträckning som mellan andra mötande ägor. Inom län eller länsdel, med avseende varå förordnande om betesreglering av Kungl. Maj:t meddelats, bör dock nyssangivna regel ej gälla utan stängselskyldigheten därstädes ersättas med betesreglering såvitt angår ägofredens tryggande å ohägnade skogs- eller utmarker. Till denna fråga återkommer utskottet närmare i det följande (sid. 24—25).

Göres den nu föreslagna stängselskyldigheten gällande mellan mötande skogs- eller utmarker, som för närvarande ligga ohägnade och följaktligen enligt stängselförordningen äro upplåtna till gemensamt bete, bör ett sålunda uppfört stängsel ej utgöra hinder för verkställande av betesreglering å markerna. En motsatt grundsats skulle kunna medföra, att, innan bestämmelserna om betesreglering vunne tillämpning inom visst län eller viss del av län, stängsel uppfördes mellan de inom länet eller länsdelen belägna ohägnade skogs- eller utmarkerna i sådan omfattning, att möjligheten att genom betesreglering tillfredsställande ordna betesförhållandena å sagda marker omöjliggjordes. Betesregleringens syfte skulle sålunda väsentligen förfelas. Till förebyggande härav torde böra gälla, att inom län eller länsdel, med avseende varå förordnande om betesreglering av Kungl. Maj:t meddelats, betesreglering å mötande skogs- eller utmarker, som voro ohägnade den 1 januari 1933, må företagas utan hinder därav, att stängsel sedermera uppförts mellan markerna. Samtliga de marker, som sagda dag inom länet eller länsdelen voro upplåtna till gemensamt bete, böra sålunda kunna bliva föremål för betesreglering. Härvid förutsättes dock, att betesreglering å marker, som nu sagts, ej må företagas, med mindre någon del av markerna fortfarande nyttjas till gemensamt bete vid den tidpunkt, då yrkande om betesreglering framställes.

Därest bestämmelserna om betesreglering och stängselskyldighet gives det innehåll, utskottet nu förordat, följer härav, att de i Kungl. Maj:ts förslag upptagna stadgandena om rätt till gemensamt bete å ohägnad skogs- eller utmark ej kunna bibehållas oförändrade. Den i propositionen uppställda förutsättningen för denna rätt, att stängsel ej kan fordras mellan de marker, varom fråga är, bör sålunda utgå. Då det emellertid synes önskvärt, att betesrätten — i nära anslutning till den i propositionen intagna ståndpunkten — för framtiden begränsas till sådana marker, som

för närvarande äro upplåtna till gemensamt bete, torde såsom ny förutsättning för denna rätt böra stadgas, att stängsel mellan vederbörande skogs- eller utmarker ej fanns den 1 januari 1933. Därest stängsel då hölls mellan markerna, bör sålunda, även om stängslet sedermera borttages eller förfaller, rätt till gemensamt bete å markerna ej äga rum utan markägarna vara underkastade vårdnadsplikt i förhållande till varandra.

Behandlingen av stängsel- och betesfrågor.

Mot de av Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelserna om sättet för behandling av stängsel- och betesfrågor har utskottet ej funnit anledning till någon principiell erinran.

Med anledning av de ändringar i Kungl. Maj:ts förslag, som utskottet i det föregående förordat, har utskottet funnit nödigt vidtaga vissa jämkningar i förslagets uppställning. För dessa jämkningar lämnas redogörelse i samband med behandlingen av de särskilda bestämmelserna i Kungl. Maj:ts förslag.

Förslagets särskilda bestämmelser.

Utskottet övergår nu till granskning av dessa bestämmelser. Vid denna granskning följer utskottet paragraferingen i det av utskottet utarbetade förslaget. Motsvarande paragrafer i propositionen angivas inom parentes.

1 § (1 och 2 §§).

För att i möjligaste mån begränsa de jämkningar i paragrafföljden, som föranledas av de av utskottet föreslagna ändringarna i Kungl. Maj:ts förslag, har utskottet i denna paragraf sammanfört bestämmelserna i 1 och 2 §§ av Kungl. Maj:ts förslag.

2 § (3 §).

Bestämmelserna i denna paragraf, som angiva de förutsättningar, varunder stängselskyldighet äger rum mellan angränsande fastigheter, motsvara stadgandena i 3 § av Kungl. Maj:ts förslag. Utskottets förslag i denna del skiljer sig från Kungl. Maj:ts förslag därutinnan, att av skäl, som i det föregående (sid. 19—20) angivits, den i Kungl. Maj:ts förslag inrymda föreskriften, att stängsel ej må fordras, där skogs- eller utmark möter å ömse sidor om ägogräns, med mindre stängsel mellan ägorna fanns den 1 januari 1932, uteslutits. Därjämte har den i 3 § tredje stycket av Kungl. Maj:ts förslag lämnade hänvisningen jämkats med hänsyn till de av utskottet föreslagna ändrade bestämmelserna om betesreglering.

Bestämmelserna i förevarande paragraf innebära, att stängselskyldighet mellan mötande skogs- eller utmarker äger rum, såväl då endera eller vardera sidans mark nyttjas till betning, som medför behov av stängsel, som då markerna enligt nya lagen nyttjas till gemensamt bete.

3 § (4 §).

Den utsträckning av stängselskyldigheten mellan mötande skogs- eller utmarker, som innefattas i 2 § av utskottets förslag, medför, att regler

böra givas om stängselskyldighetens fördelning i det fall, att sådana marker enligt nya lagen nyttjas till gemensamt bete. Dessa regler torde böra åsyfta, att, då båda sidorna deltaga i det gemensamma betet eller ock ingendera sidan gör detta, vardera skall taga lika lott i stängslet. Deltager blott den ena sidan i sagda bete, synes denna böra svara för fyra femtedelar av stängslet och den andra allenast för en femtedel. I enlighet härmed hava i förevarande paragraf erforderliga jämkningar vidtagits i Kungl. Maj:ts förslag.

4—9 §§ (5—10 §§).

Dessa paragrafer äro likalydande med 5—10 §§ i Kungl. Maj:ts förslag.

10 § (11 §).

Bestämmelserna i denna paragraf angiva de förutsättningar, varunder rätt till gemensamt bete å ohägnad skogs- eller utmark äger rum, samt betesrättens omfattning i övrigt. På sätt utskottet förut anfört (sid. 20—21), skall enligt utskottets förslag rätt till gemensamt bete å mötande skogs- eller utmarker föreligga, allenast om stängsel mellan markerna ej fanns den 1 januari 1933. I övrigt överensstämma bestämmelserna i denna paragraf med motsvarande stadganden i Kungl. Maj:ts förslag.

11 § (12 §).

Enligt 12 § i Kungl. Maj:ts förslag äger Kungl. Maj:t, där sådant för skogsåterväxtens skyddande prövas erforderligt, beträffande visst län eller viss del av län efter hörande av vederbörande landsting och hushållningssällskap helt eller delvis förbjuda rätt till bete å ohägnad mark, som i 11 § av förslaget avses.

Motion. I motionen II: 430 av herr *Larsson m. fl.* har yrkats sådan ändring i denna bestämmelse, att Kungl. Maj:ts befogenhet att meddela här avsett betesförbud skulle bindas vid det ytterligare villkor, att de markägare, som komme att beröras av dylikt förbud, skulle beredas tillfälle att före förbudets meddelande yttra sig i ärendet.

I motionens motivering har erinrats om det betesförbud, som Kungl. Maj:t med stöd av lagen den 15 juni 1923 genom kungörelse den 15 januari 1926 meddelat i fråga om Älvsborgs län, samt vidare anförts:

Nämnda betesförbud vållade i vissa delar av länet olägenheter och stora bekymmer hos dem, som hade behov av att utnyttja skogsbetet. Dessa vore i regel sådana mindre hemmansägare, torpare och lägenhetsägare, vilkas fastigheter vore belägna i skogstrakter och mera avlägset från allmänna vägar. Denna kategori av befolkningen, vilken så gott som undantagslöst levde i små förhållanden och hade ganska ringa ekonomisk bärkraft, hade drabbats mycket hårt av utestängningen från ett bete, som den förut sedan urminnes tider fått utnyttja. Man kunde exempelvis lätt förstå, vad det måste betyda för en lägenhetsägare, som tidigare genom utnyttjande av skogsbetet kunnat — låt vara med endast sparsam

utfodring — för sitt och sin familjs uppehälle hålla tvenne kor, men som genom betesförbudet nödgats inskränka sig till att hålla endast en ko. Och även för den, som tidigare kunnat hålla ett något större antal kor, hade betesförbudet framtvingat en minskning av antalet djur, som i försörjningshänseende verkat i hög grad menligt. Framställningar hade därför blivit gjorda om ett upphävande av betesförbudet för vissa delar av såväl södra som norra länsdelen, och starka minoriteter inom både hushållningssällskapen och landstinget hade likaledes förordat ett dylikt upphävande. Majoritet hade emellertid hittills icke kunnat vinnas för yrkanden i sådan riktning, och betesförbudet kvarstode alltjämt.

Vad här framhållits torde giva vid handen, att större hänsyn än hittills borde tagas till den omständigheten, att förhållandena kunde vara högst olika inom olika delar av ett och samma län. Viss del av länet kunde ju vara ren jordbruksbygd och en annan del uteslutande skogsbygd med ty åtföljande olikheter med avseende på behovet av skogsbete. Dylika synpunkter torde även hava tillmätts en viss betydelse vid utformandet av gällande bestämmelser i ämnet, vilka ju innehölle formuleringen »län eller viss del av län». På grund av de erfarenheter, som gjorts beträffande Älvsborgs län angående möjligheten att få dessa synpunkter tillgodosedda, syntes det emellertid av behovet påkaliat, att önskvärdheten av att jämväl de mera lokalt betonade intressena ägnades vederbörligt beaktande vid prövningen av hithörande frågor, komme till ett mera direkt uttryck i lagtexten. Detta syntes lämpligen kunna vinnas genom införandet av en bestämmelse, att tillfälle skulle beredas även de av frågan berörda markägarna att framlägga sin uppfattning om ett ifrågasatt betesförbud. Enklast torde detta kunna ordnas så, att markägarna inom varje kommun finge sammanträda inför kommunalstämmans ordförande, som därefter till landstinget eller hushållningssällskapet insände protokoll över vad vid sammanträdet förekommit. Rörande sättet för markägarnas hörande torde särskilda föreskrifter icke behöva införas i lagen.

Utskottet.

Motionärernas förslag torde åsyfta, att, där fråga väckes om meddelande av betesförbud enligt 12 § i Kungl. Maj:ts förslag, de delägare i ohägnade skogs- eller utmarker, som beröras av förbudet, skall beredas tillfälle att före förbudets meddelande yttra sig i frågan. Enligt motionens motivering borde detta syfte tillgodoses på det sätt, att inom varje kommun vederbörande delägare finge sammanträda inför kommunalstämmans ordförande, vilken skulle hava att till landstinget eller hushållningssällskapet insända protokoll över vad vid sammanträdet förekommit. Då förbud, varom här är fråga, i allmänhet torde avse ett stort antal kommuner, skulle utlysandet och hållandet av dylika sammanträden uppenbarligen medföra betydande omgång och väsentligen försvåra utövandet av Kungl. Maj:ts ifrågavarande befogenhet. I detta avseende är särskilt att märka, att i många fall svårighet torde möta att fastställa, vilka personer inom en kommun äro delägare i där belägna ohägnade skogs- eller utmarker och sålunda skulle äga yttra sig i ärendet. Det torde även kunna ifrågasättas, huruvida ej den allsidiga utredning om betesförhållandena inom vederbörande län eller del av län, som motionärerna åsyfta med sitt förslag, enklare och mera till-

förlitligt kan vinnas på annan väg, t. ex. genom verkställande på länsstyrelsens eller annan myndighets föranstaltande av särskild undersökning härom. Det må erinras, att Kungl. Maj:ts förslag i denna del ej torde innebära, att utredningen i frågor om meddelande av betesförbud allenast skall ske genom infordrande av yttranden från vederbörande landsting och hushållningssällskap, utan lärer åsyfta, att Kungl. Maj:t har att därutöver införskaffa all den ytterligare utredning, som för dessa frågors allsidiga bedömande är erforderlig. Att härvid tillbörlig uppmärksamhet ägnas åt de ofta mycket skiftande förhållandena inom ett och samma län, anser sig utskottet böra utgå ifrån såsom självfallet. Med hänsyn till det nu anförda har utskottet funnit sig ej kunna tillstyrka den i motionen påyrkade ändringen av Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Däremot har utskottet ansett sig böra förorda en jämkning i ett annat avseende av förslaget. Enligt utskottets åsikt bör betesförbud, varom nu är fråga, ej av Kungl. Maj:t utfärdas beträffande visst län eller viss del av län, med mindre en dylik åtgärd stödes av en allmän opinion bland länets eller länsdelens jordbruksidkande befolkning. I anslutning härtill har i utskottets förslag Kungl. Majts befogenhet att meddela betesförbud gjorts beroende därav, att framställning om sådant förbud gjorts hos Kungl. Maj:t av vederbörande landsting och hushållningssällskap.

12 §.

I första stycket av denna paragraf har i överensstämmelse med vad utskottet i det föregående anfört (sid. 19) upptagits bestämmelse om befogenhet för Kungl. Maj:t att, då skäl därtill äro, beträffande visst län eller viss del av län på framställning av vederbörande landsting och hushållningssällskap förordna, att betesreglering må därstädes äga rum. Såsom förutsättning för meddelande av dylikt förordnande har, i anslutning till vad utskottet tidigare (sid. 20) framhållit om förhållandet mellan stängselskyldighet och betesreglering, angivits, att inom länet eller länsdelen skogs- eller utmark på grund av bestämmelserna i § 5 av 1857 års stängselförordning den 1 januari 1933 var upplåten till gemensamt bete.

I andra stycket har inrymts föreskrift om den inskränkning i rätten att fordra stängsel mellan mötande skogs- eller utmarker, som enligt vad utskottet förut utvecklat (sid. 20), bör inträda inom län eller länsdel, där förordnande om betesreglering gäller. Denna föreskrift innebär, att *inom* dylikt område stängselskyldighet mellan mötande skogs- eller utmarker skall äga rum, allenast om stängsel mellan markerna fanns den 1 januari 1933. Enligt 10 § skola i dylikt fall markägarna vara underkastade vårdnadsplikt gentemot varandra, och för underlättande av pliktens fullgörande böra de äga rätt att fordra stängsel i ägogränsen. Hava markerna däremot nämnda dag varit ohägnade och sålunda upplåtna till gemensamt bete, skall enligt förslaget ägofreden å markerna tryggas genom betesreglering. I gränsen mellan län eller länsdel, där förordnande

om betesreglering gäller, och invidliggande mark skall stängselskyldighet äga rum. Sammanfaller dylik gräns med gräns för område, för vilket betesreglering trätt i tillämpning, torde dock, på sätt nedan under 20 § skall närmare omnämnas, i fråga om rätt att fordra stängsel i gränsen och stängselskyldighetens utgörande särskilda bestämmelser i visst fall böra gälla.

13 §.

I överensstämmelse med vad utskottet anfört vid behandlingen av de allmänna grunderna i Kungl. Maj:ts förslag (sid. 20) har i förevarande paragraf rätten att erhålla betesreglering bundits vid den förutsättning, att inom län eller länsdel, där förordnande om betesreglering gäller, skogs- eller utmarken till särskilda fastigheter på grund av bestämmelserna i § 5 av 1857 års stängselförordning den 1 januari 1933 var upplåten till gemensamt bete samt att någon del av marken nyttjas till sådant bete. Såsom följd härav hava därjämte vissa jämkningar vidtagits i de av Kungl. Maj:t föreslagna grunderna för regleringsområdets bestämmande.

18 §.

De i 13 § upptagna ändrade bestämmelserna om betesreglering hava föranlett en mindre jämkning i 18 § av Kungl. Maj:ts förslag.

19 §.

Då den i 19 § första stycket av Kungl. Maj:ts förslag upptagna tidsbestämmelsen enligt utskottets mening bör avse den 1 januari 1933 i stället för den 1 januari 1932, har bestämmelsen i enlighet härmed jämkats.

20 §.

I första stycket hava inrymts de i 20 § första stycket av Kungl. Maj:ts förslag upptagna bestämmelserna om stängselskyldighet för fredande av regleringsområde, då sådant område och angränsande skogs- eller utmark nyttjas till gemensamt bete för andra fastigheter än dem, som äga del i regleringsområdet. Till följd av den fakultativa tillämpning, som stadgandena om betesreglering enligt utskottets förslag skola erhålla, bör ifrågavarande stängselskyldighet äga rum, allenast om den till regleringsområdet gränsande skogs- eller utmarken är belägen *inom* län eller länsdel, där förordnande om betesreglering gäller. En föreskrift i detta syfte har inrymts i utskottets förslag. Den i 20 § andra stycket av Kungl. Maj:ts förslag upptagna bestämmelsen har uteslutits, då densamma med hänsyn till de av utskottet förordade ändrade reglerna om stängselskyldighet synes obehövlig.

Gränsar regleringsområde intill län eller länsdel, där förordnande om betesreglering ej gäller, böra, såsom under 12 § framhållits, i fråga om skyldighet att hålla stängsel i gränsen de allmänna reglerna

i 2 § principiellt äga tillämpning. Utgöras de mötande ägorna å ömse sidor av skogs- eller utmark och nyttjas ägorna enligt nya lagen till gemensamt bete, torde dock rätt att fordra stängsel i gränsen böra tillkomma, förutom grannfastigheterna, jämväl envar av de fastigheter, som jämte den av betesregleringen berörda grannfastigheten äga del i regleringsområdet. Det synes även skäligt, att de fastigheter, till vilka regleringsområdet hör, i detta fall gemensamt svara för den andel av stängslet, som enligt 3 § skolat åvila sistnämnda grannfastighet ensam, samt att stängselskyldigheten fördelas mellan fastigheterna efter varje fastighets nytta av stängslet. Bestämmelser i detta syfte hava upptagits i andra stycket av denna paragraf.

38 §.

De i utskottets förslag upptagna ändrade bestämmelserna om stängselskyldighet hava föranlett ett tillägg i andra stycket av förevarande paragraf.

Förutom de ändringar i Kungl. Maj:ts förslag, som utskottet i det föregående förordat, har utskottet till följd av förslagets ändrade uppställning funnit vissa däri meddelade paragrafhänvisningar böra i anslutning härtill jämkas.

Övriga lagförslag.

Mot de vid propositionen fogade förslagen till lag om säkerhet för utbekommande av viss ersättning enligt lagen om ägofred och till lag om ändrad lydelse av 5 § andra stycket lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 25) om servitut har utskottet ej funnit anledning till erinran.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen, med förklarande att förevarande proposition ej kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande

(Kungl. Maj:ts förslag.)	*(Utskottets förslag.)*

1) Lag om ägofred.

Härigenom förordnas som följer:

1 KAP.

Om vård av hemdjur.

1 §.	1 §.
Var, som äger eller till underhåll eller nyttjande mottagit hemdjur,	Var, som äger eller till underhåll eller nyttjande mottagit hemdjur,

(Kungl. Maj:ts förslag.)

vare pliktig att medelst hägnad eller vallning eller på annat sätt hålla sådan vård om dem, att de ej olovligen inkomma å annans ägor.

2 §.

Om rätt för delägare i samfälld mark att där utsläppa hemdjur är särskilt stadgat.

(Utskottets förslag.)

vare pliktig att medelst hägnad eller vallning eller på annat sätt hålla sådan vård om dem, att de ej olovligen inkomma å annans ägor.

Om rätt för delägare i samfälld mark att där utsläppa hemdjur är särskilt stadgat.

2 KAP.

Om stängselskyldighet.

3 §.

Nyttjas fastighets ägor till bete för hemdjur och finnas djuren tjänligast genom stängsel kunna hållas från angränsande ägor å annan fastighet, skall på yrkande från endera sidan stängsel hållas mellan ägorna. *Dock må stängsel ej fordras, där skogs- eller utmark möter å ömse sidor, med mindre stängsel mellan ägorna fanns den 1 januari 1932.*

Mellan ägor skilda av väg, vara grind eller led ej må hållas, äger stängselskyldighet ej rum.

Om stängselskyldighet i visst fall, där ägorna å ena sidan omfattas av betesreglering, stadgas i 3 kap.

2 §.

Nyttjas fastighets ägor till bete för hemdjur och finnas djuren tjänligast genom stängsel kunna hållas från angränsande ägor å annan fastighet, skall på yrkande från endera sidan stängsel hållas mellan ägorna.

Om undantag från bestämmelserna i denna paragraf, då förordnande om betesreglering meddelats i fråga om visst län eller viss del av län, stadgas i 3 kap.

4 §.

I stängsel tage den sida, som genom betning föranleder stängselskyldigheten, del med fyra femtedelar och grannen *endast* med en femtedel. Föranledes skyldigheten av betning å ömse sidor, tage vardera lika lott.

Vardera sidan skall svara för viss sträcka å marken; och skall den, där ej annat överenskommits, utläggas i ett sammanhang. Möter å en sträcka

3 §.

Föranledes stängselskyldighet av betning allenast å ena sidan, tage den sidan del i stängslet med fyra femtedelar och grannen *blott* med en femtedel. *I annat fall* tage vardera lika lott.

(Kungl. Maj:ts förslag.) *(Utskottets förslag.)*

på grund av markens beskaffenhet större svårighet än å annan i fråga om stängslets uppförande eller underhåll, skall vid fördelningen skälig minskning i längd däremot beräknas; ingår i stängslet grind eller led, skall avseende ock fästas å större kostnad för grinden eller ledet.

5 §. *4 §.*

Stängsel skall sättas i ägogränsen.

Går ägogräns i älv, å, dike eller annat vatten, som ej gör fred utan stängsel, hålle var sin del av stängslet å sin egen sida, och tage båda lott i det stängsel, som däremellan sättes över vattnet. Finnes lämpligare, att hela stängslet sättes å ena sidan, må det ske. Samma gälle, där fastigheters ägor skiljas av väg. Går ägogräns över berg eller annorstädes, där stängsel ej kan uppföras utan synnerlig svårighet eller oskälig kostnad, varde stängslet satt å annat ställe, som är närmast och prövas tjänligt. Vållas i fall, om vilka nu är sagt, skada eller intrång å fastighet, där stängslet sättes, svare härför de stängselskyldiga var efter sin andel i skyldigheten. Ersättning, som på grund härav skall gäldas, bestämmes i penningar att utgå på en gång.

6 §. *5 §.*

Stängsel skall vara så beskaffat, att det fredar mot större hemdjur (hästar och nötkreatur).

Prövas i fråga om visst län eller viss del av län erforderligt, att stängsel fredar jämväl mot mindre hemdjur eller visst slag av sådana djur, ankommer på Konungen att efter hörande av vederbörande landsting och hushållningssällskap därom meddela föreskrift. Sådan föreskrift äge tillämpning jämväl i fråga om stängsel, som skall hållas i gränsen mellan det område föreskriften avser och invidliggande mark.

7 §. *6 §.*

Stängsel skall om våren vara i fredgillt stånd den 15 maj och därefter underhållas, intill dess på hösten tjäle kommer i marken.

Prövas i fråga om visst län eller viss del av län lämpligt, att den tid, då stängsel om våren skall vara fredgillt, sättes till annan dag än den 15 maj, ankommer på Konungen att efter hörande av vederbörande landsting och hushållningssällskap därom meddela föreskrift.

Om rätt för länsstyrelse att bestämma, vilken tid av året grind över allmän väg skall hållas avlyftad, är särskilt stadgat.

8 §. *7 §.*

Skall stängselskyldighet utgöras av delägare i samfälld jord, tage dessa del i skyldigheten efter vars och ens lott i jorden.

(Kungl. Maj:ts förslag.) *(Utskottets förslag.)*

Har yrkande, att stängsel skall fordras för samfälld jord, vid omröstning i laga ordning mellan delägarna lämnats utan bifall, vare de, som blivit överröstade, ej därav hindrade att påyrka stängslet, där de vilja övertaga de övriga delägarnas andelar i detta.

9 §. *8 §.*

För stängselskyldighet svare i fråga om fastighet, som tillhör kronan eller allmän inrättning, innehavaren samt i fråga om annan fastighet ägaren. Är fastighet upplåten på arrende, ligge skyldigheten, i vad angår stängsels underhåll, å arrendatorn.

Ny ägare eller innehavare vare pliktig fullgöra vad företrädaren eftersatt i stängsels uppförande eller underhåll men svare ej för bidrag i penningar, som förfallit till betalning, innan han tillträdde fastigheten.

Om stängsel kring prästgård är särskilt stadgat.

10 §. *9 §.*

Vad i denna lag är stadgat om stängselskyldighet äger icke tillämpning beträffande tomt i stad eller ort å landet, varest finnes tomtindelning såsom i stad.

3 KAP.

Om rätt till gemensamt bete och om betesreglering.

11 §.

Möter skogs- eller utmark å ömse sidor om ägogräns och *kan ej enligt vad i 3 § stadgas stängsel i gränsen fordras,* skall skogs- eller utmarken, i den mån den ej hålles inhägnad, anses upplåten till gemensamt bete för större hemdjur.

Är för visst län eller viss del av län meddelad föreskrift, varom i *6 §* andra stycket sägs, skall inom länet eller länsdelen rätten till gemensamt bete även avse sådana mindre hemdjur, som föreskriften angår.

10 §.

Möter skogs- eller utmark å ömse sidor om ägogräns och *fanns ej stängsel i gränsen den 1 januari 1933,* skall skogs- eller utmarken, i den mån den ej hålles inhägnad, anses upplåten till gemensamt bete för större hemdjur.

Är för visst län eller viss del av län meddelad föreskrift, varom i *5 §* andra stycket sägs, skall inom länet eller länsdelen rätten till gemensamt bete även avse sådana mindre hemdjur, som föreskriften angår.

Å den till gemensamt bete upplåtna marken må från fastighet, vartill hör del i marken eller på grund av servitut betesrätt därå, ej utsläppas flera hemdjur än som skäligen kunna vinterfödas å fastigheten.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

12 §.

Prövas för skogsåterväxtens skyddande inom visst län eller viss del av län erforderligt, att rätt till bete å ohägnad mark, som i *11 §* sägs, varder helt eller i viss mån, såsom beträffande vissa slag av hemdjur eller viss tid av året, förbjuden, *ankommer på* Konungen *att efter hörande av* vederbörande landsting och hushållningssällskap därom meddela föreskrift.

(Utskottets förslag.)

11 §.

Prövas för skogsåterväxtens skyddande inom visst län eller viss del av län erforderligt, att rätt till bete å ohägnad mark, som i *10 §* sägs, varder helt eller i viss mån, såsom beträffande vissa slag av hemdjur eller viss tid av året, förbjuden, *må* Konungen *på framställning av* vederbörande landsting och hushållningssällskap därom meddela föreskrift.

12 §.

Där inom visst län eller viss del av län skogs- eller utmark på grund av bestämmelserna i § 5 förordningen den 21 december 1857 om ägors fredande emot skada av annans hemdjur samt om stängselskyldighet den 1 januari 1933 var upplåten till gemensamt bete, må Konungen, då skäl därtill äro, på framställning av vederbörande landsting och hushållningssällskap förordna, att inom länet eller länsdelen betesreglering å sådan mark må äga rum på sätt och under villkor, som i 13—19 §§ stadgas.

Inom län eller länsdel, där förordnande enligt första stycket gäller, må stängsel enligt 2 § ej fordras mellan ägor, som utgöras av skogs- eller utmark, med mindre stängsel mellan ägorna fanns den 1 januari 1933.

13 §.

Nyttjas skogs- eller utmarken till särskilda fastigheter *på grund av vad i 11 § stadgas till gemensamt bete,* skall, *där* det för någon av fastighe-

Där inom län eller länsdel, varest förordnande enligt 12 § gäller, skogs- eller utmarken till särskilda fastigheter, *på sätt i sagda paragraf sägs,*

(Kungl. Maj:ts förslag.)

terna yrkas, betesreglering ske, såframt nödig betesmark för varje fastighet kan utan oskälig kostnad eller olägenhet för fastighetens brukande anordnas å fastighetens område eller, om för viss fastighet tillgång därtill ej finnes, fastighetens betesbehov lämpligen kan tillgodoses genom upplåtelse av betesmark å annan fastighet tillhörande del av skogs- eller utmarken.

Anses betesreglering ej lämpligen kunna omfatta skogs- eller utmarken i dess helhet, må den begränsas att avse den del av marken, som tillhör två eller flera fastigheter, under förutsättning att behovet av bete för den eller de fastigheter, vartill återstående del av marken hör, kan å fastigheterna skäligen tillgodoses.

Skogs- eller utmark, som *hålles* inhägnad utan att stängselskyldighet *äger* rum, skall vid betesreglering anses *såsom gemensam betesmark.*

(Utskottets förslag.)

den 1 januari 1933 var upplåten till gemensamt bete samt någon del av marken nyttjas till sådant bete, skall, *om* det för någon av fastigheterna yrkas, betesreglering *å marken* ske, så framt nödig betesmark för varje fastighet kan utan oskälig kostnad eller olägenhet för fastighetens brukande anordnas å fastighetens område eller, om för viss fastighet tillgång därtill ej finnes, fastighetens betesbehov lämpligen kan tillgodoses genom upplåtelse av betesmark å annan fastighet tillhörande del av skogs- eller utmarken.

Anses betesreglering ej lämpligen kunna omfatta skogs- eller utmarken i dess helhet, må den begränsas att avse den del av marken, som tillhör två eller flera fastigheter *och helt eller delvis nyttjas till gemensamt bete,* under förutsättning att behovet av bete för den eller de fastigheter, vartill återstående del av marken hör, kan å fastigheterna skäligen tillgodoses.

Skogs- eller utmark, som *den 1 januari 1933 hölls* inhägnad utan att stängselskyldighet *ägde* rum, skall vid betesreglering anses *som om den sagda dag var upplåten till gemensamt bete.*

Å mark, för vilken betesreglering trätt i tillämpning, äger rätt till gemensamt bete ej vidare rum för de fastigheter, vartill marken hör. Ej heller må därefter något område av marken nyttjas till bete för den fastighet, till vilken området hör, med mindre erforderlig hägnad hålles kring området.

14 §.

Finnes vid betesreglering upplåtelse av betesmark enligt 13 § böra för någon fastighet äga rum å annan fastighet, skall från denna upplåtas vad för ändamålet erfordras.

Åsämjas ägarna till två eller flera fastigheter, att betesmark upplåtes gemensamt för fastigheterna, och finnes sådant lämpligt, må det ske.

(Kungl. Maj:ts förslag.) *(Utskottets förslag.)*

Vid upplåtelse, som nu sagts, skall tillses, att sådan mark tages i anspråk, som med hänsyn till beskaffenhet och läge är därtill mest lämpad, samt att olägenhet ej därigenom tillskyndas brukandet av den fastighet, varå betesmarken upplåtits.

15 §.

Betesmark, som upplåtits enligt 14 §, skall hållas inhägnad samt, i den mån det kan ske utan oskälig kostnad, anordnas för betesbruk och därefter bibehållas i ett för sådant bruk ordnat skick. Skyldighet, som nu sagts, åligger fastighet, för vilken betesmarken upplåtits; och skall beträffande sådan skyldighet vad i *9 §* är stadgat om ansvarighet för stängselskyldighet äga motsvarande tillämpning.

Om tid, då hägnad kring betesmarken skall hållas i fredgillt stånd, gälle vad i *7 §* är stadgat.

I fråga om ansvarighet för skyldighet jämlikt *3 §* att hålla stängsel i ägogräns och i fråga om rätt att fordra stängsel i sådan gräns skall så anses som om betesmarken tillhörde fastighet, för vilken den upplåtits.

Betesmark, som upplåtits enligt 14 §, skall hållas inhägnad samt, i den mån det kan ske utan oskälig kostnad, anordnas för betesbruk och därefter bibehållas i ett för sådant bruk ordnat skick. Skyldighet, som nu sagts, åligger fastighet, för vilken betesmarken upplåtits; och skall beträffande sådan skyldighet vad i *8 §* är stadgat om ansvarighet för stängselskyldighet äga motsvarande tillämpning.

Om tid, då hägnad kring betesmarken skall hållas i fredgillt stånd, gälle vad i *6 §* är stadgat.

I fråga om ansvarighet för skyldighet jämlikt *2 §* att hålla stängsel i ägogräns och i fråga om rätt att fordra stängsel i sådan gräns skall så anses som om betesmarken tillhörde fastighet, för vilken den upplåtits.

Har betesmarken upplåtits å skogsmark, skall, så länge upplåtelsen äger bestånd, den för skogsmarken gällande skogsvårdslagstiftningen icke äga tillämpning å betesmarken.

16 §.

För upplåtelse av betesmark så ock för skada och intrång, som föranledes av de i 15 § första stycket angivna arbeten, skall ersättning gäldas av ägaren till fastighet, för vilken marken upplåtits. Sådan ersättning skall bestämmas i penningar samt fastställas att utgå, i vad den avser upplåtelse av mark samt skada eller intrång till följd av betesmarkens inhägnande, årligen med lika belopp och i övrigt på en gång.

Har ersättning bestämts att utgå för skada eller intrång till följd av betesmarks anordnande för betesbruk, må åtgärd i sådant syfte ej vidtagas, innan ersättningen guldits.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

17 §.

Där skyldighet enligt 15 § första stycket eller 16 § åligger två eller flera fastigheter gemensamt, svaras för envar av dem efter dess nytta av betesmarken.

18 §.

Stadgandena i 13—17 §§ om fastighet, vartill hör del i *gemensam betesmark*, äge motsvarande tillämpning å fastighet, vartill på grund av servitut hör betesrätt å sådan mark, dock att betesreglering ej må påfordras för fastigheten.

(Utskottets förslag.)

Stadgandena i 13—17 §§ om fastighet, vartill hör del i *skogs- eller utmark, som den 1 januari 1933 var upplåten till gemensamt bete,* äge motsvarande tillämpning å fastighet, vartill på grund av servitut hör betesrätt å sådan mark, dock att betesreglering ej må påfordras för fastigheten.

I fråga om servitut, som nu sagts, må vid betesreglering, där det kan ske utan någons förfång, föreskrivas, att den berättigade skall med markägarens uteslutande utöva betesrätten å visst område av den fastighet, varå servitutet ligger. Dock må därtill ej anvisas mark å annan del av fastigheten än den betesrätten förut avsåg.

19 §.

Nyttjades område, som betesreglering avser, före den 1 januari *1932* enligt rådande sedvana i orten stadigvarande till bete för fastighet, vartill ej hör del i området eller på grund av servitut betesrätt därå; kan å fastigheten skäligen vinterfödas minst ett större hemdjur och finnes, att nödig betesmark ej kan anordnas å fastigheten utan oskälig kostnad eller olägenhet för dess brukande, men att dess betesbehov kan, sedan erforderliga upplåtelser enligt 14 och 18 §§ ägt rum, lämpligen tillgodoses genom upplåtelse av betesmark å området, skall vid regleringen från fastighet, varå sådan mark är att tillgå, upplåtas vad för ändamålet erfordras.

Nyttjades område, som betesreglering avser, före den 1 januari *1933* enligt rådande sedvana i orten stadigvarande till bete för fastighet, vartill ej hör del i området eller på grund av servitut betesrätt därå; kan å fastigheten skäligen vinterfödas minst ett större hemdjur och finnes, att nödig betesmark ej kan anordnas å fastigheten utan oskälig kostnad eller olägenhet för dess brukande, men att dess betesbehov kan, sedan erforderliga upplåtelser enligt 14 och 18 §§ ägt rum, lämpligen tillgodoses genom upplåtelse av betesmark å området, skall vid regleringen från fastighet, varå sådan mark är att tillgå, upplåtas vad för ändamålet erfordras.

Fastighet, för vilken behovet av betesmark prövas vara större än för annan, äge företräde till erhållande av upplåtelse enligt första stycket.

I fråga om upplåtelse, som nu sagts, skola bestämmelserna i 14 § andra och tredje styckena samt 15—17 §§ äga tillämpning.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

20 §.

Gränsar skogs- eller utmark, som till följd av betesreglering ej må nyttjas till gemensamt bete för de fastigheter, vartill marken hör, intill annan skogs- eller utmark, och nyttjas markerna till gemensamt bete för andra fastigheter, skall, där det yrkas för någon av förstnämnda fastigheter, stängsel hållas mellan markerna. I stängslet skola dessa fastigheter gemensamt taga del med en femtedel och de andra med fyra femtedelar, och skall inom vardera fastighetsgruppen stängselskyldigheten fördelas efter varje fastighets nytta av stängslet.

Beträffande stängselskyldighet, som nu sagts, skola bestämmelserna i 4 § andra stycket samt 5—9 §§ äga motsvarande tillämpning.

(Utskottets förslag.)

Gränsar skogs- eller utmark, som till följd av betesreglering ej må nyttjas till gemensamt bete för de fastigheter, vartill marken hör, intill annan skogs- eller utmark, *belägen inom län eller länsdel, där förordnande enligt 12 § gäller,* och nyttjas markerna till gemensamt bete för andra fastigheter, skall, där det yrkas för någon av förstnämnda fastigheter, stängsel hållas mellan markerna. I stängslet skola dessa fastigheter gemensamt taga del med en femtedel och de andra med fyra femtedelar, och skall inom vardera fastighetsgruppen stängselskyldigheten fördelas efter varje fastighets nytta av stängslet.

Gränsar fastighets skogs- eller utmark, för vilken betesreglering trätt i tillämpning, intill sådan mark, tillhörande annan fastighet och belägen inom län eller länsdel, där förordnande enligt 12 § ej gäller, samt nyttjas markerna till gemensamt bete, skall rätten att enligt 2 § fordra stängsel mellan markerna tillkomma denna fastighet samt envar av de fastigheter, som betesregleringen avser. Sistnämnda fastigheter skola gemensamt svara för den andel av stängslet, som enligt 3 § skolat åligga den grannfastighet, för vilken betesregleringen äger tillämpning, och varde stängselskyldigheten fördelad mellan fastigheterna efter varje fastighets nytta av stängslet.

(Kungl. Maj:ts förslag.) *(Utskottets förslag.)*

4 KAP.

Om behandlingen av stängsel- och betesfrågor.

Om syneförrättning.

21 §.

Väckes fråga om stängselskyldighet eller betesreglering, skall saken, där ej förening enligt vad i 36 eller 37 § sägs därom träffas, företagas till prövning vid syneförrättning i den ordning nedan stadgas.

22 §.

Rätt att för fastighet påkalla syneförrättning samt att därvid föra talan tillkommer dess ägare.

Är enligt *9 §* annan än ägaren pliktig att svara för fastighet åliggande skyldighet att uppföra eller underhålla stängsel, äge ock han påkalla förrättning för bestämmande av underhållsskyldigheten ävensom att vid syneförrättning föra talan i den mån honom enligt *9 §* åliggande förpliktelse av förrättningen beröres.

Är enligt *8 §* annan än ägaren pliktig att svara för fastighet åliggande skyldighet att uppföra eller underhålla stängsel, äge ock han påkalla förrättning för bestämmande av underhållsskyldigheten ävensom att vid syneförrättning föra talan i den mån honom enligt *8 §* åliggande förpliktelse av förrättningen beröres.

Innehavare av nyttjande- eller servitutsrätt till fastighet, som syneförrättning angår, vare jämväl i annat fall än ovan sagts berättigad att vid förrättningen föra talan såvitt denna berör hans rätt.

23 §.

Till företagande av syneförrättning skall länsstyrelsen på ansökan förordna person, åt vilken uppdraget finnes kunna anförtros. Angår den sökta förrättningen fastigheter inom skilda län, vare länsstyrelsen i ettvart av länen behörig att upptaga ansökningen.

I ansökningen böra fullständigt uppgivas ärendets omfattning och beskaffenhet, de fastigheter saken förmenas angå, vederbörande ägare till namn och hemvist samt sådana nyttjande- och servitutsrättshavare, vilkas rätt kan vara beroende av förrättningen.

Om förordnandet skall länsstyrelsen underrätta länets lantmäterikontor ävensom, där den sökta förrättningen angår fastighet i annat län, lantmäterikontoret i detta län och, där den angår fastighet i stad eller samhälle, varest den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, byggnadsnämnden i staden eller samhället.

(Kungl. Maj:ts förslag.) *(Utskottets förslag.)*

24 §.

Förrättningsmannen skall, om han finner sådant nödigt eller någon av sakägarna det äskar, vid förrättningen biträdas av två gode män, vilka av sakägarna eller, om dessa ej åsämjas, av förrättningsmannen utses bland dem, som äro valda till nämndemän eller ägodelningsnämndemän eller till gode män vid lantmäteri- eller mätningsförrättningar.

I fall, där syneförrättning handlägges utan biträde av gode män, skall vad i denna lag är stadgat om synemännen i tillämpliga delar gälla förrättningsmannen. Bestämmes under förrättningens fortgång, att gode män skola tillkallas, verkar det ej rubbning av åtgärd, som dessförinnan vidtagits.

Stanna synemännen i olika meningar, gälle vad de flesta säga. Har var sin mening och kan jämkning ej ske, gälle förrättningsmannens.

25 §.

I fråga om förrättningen skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad i gällande lagstiftning om delning av jord å landet är i fråga om laga skifte stadgat om anlitande av sakkunnigt biträde, om kallelse- och kungörelseförfarande, om anmälan rörande förordnande av god man för delägare, som är å okänd eller fjärran belägen ort, om jäv mot lantmätare, god man och sakkunnigt biträde samt om uppskov och protokoll vid förrättning. Därvid skall vad enligt nämnda lagstiftning gäller om lantmätare och lantmäteristyrelsen lämpas till förrättningsmannen och länsstyrelsen.

Är uppenbart, vilka äro sakägare, må, utan hinder av att kallelse och kungörelse ej verkställts i den ordning, som i första stycket avses, förrättningen företagas, där samtliga sakägare infinna sig eller av förrättningsmannen blivit minst fjorton dagar förut bevisligen kallade till förrättningen.

26 §.

Synemännen och sakkunnigt biträde njute ersättning enligt vad särskilt är stadgat. Sådan ersättning så ock kostnad för kallelser eller annat, som för förrättningen är av nöden, skall, där ej annorlunda är särskilt stadgat, av sökanden genast erläggas.

Vid förrättningen skall efter ty finnes skäligt bestämmas, vilken eller vilka sakägare skola slutligen gälda berörda ersättning och kostnad samt, om flera prövas därtill skyldiga, efter vilken grund beloppet skall mellan dem fördelas.

27 §.

1 mom. Vid förrättning rörande stängselskyldighet skall efter omständigheterna tillses:

1 mom. Vid förrättning rörande stängselskyldighet skall efter omständigheterna tillses:

(Kungl. Maj:ts förslag.)

huruvida sådan skyldighet äger rum samt vilka fastigheter skyldigheten åligger;

huru skyldigheten skall fördelas mellan fastigheterna;

huru stor andel i stängselskyldighet, som enligt 20 § gemensamt åligger viss grupp av fastigheter, belöper å varje till gruppen hörande fastighet;

vilken sträckning å marken skall anvisas varje fastighet eller fastighetsgrupp, som stängselskyldighet åligger;

varest stängsel i fall, då sådant enligt *5 §* må sättas annorstädes än i ägogräns, skall uppföras;

huru stängsel skall vara beskaffat;

inom vilken tid stängsel skall vara uppfört;

huruvida och med vilket belopp ersättning enligt *5 §* skall erläggas;

huru utgift för förrättningen skall gäldas enligt 26 § andra stycket.

(Utskottets förslag.)

huruvida sådan skyldighet äger rum samt vilka fastigheter skyldigheten åligger;

huru skyldigheten skall fördelas mellan fastigheterna;

huru stor andel i stängselskyldighet, som enligt 20 § gemensamt åligger viss grupp av fastigheter, belöper å varje till gruppen hörande fastighet;

vilken sträckning å marken skall anvisas varje fastighet eller fastighetsgrupp, som stängselskyldighet åligger;

varest stängsel i fall, då sådant enligt *4 §* må sättas annorstädes än i ägogräns, skall uppföras;

huru stängsel skall vara beskaffat;

inom vilken tid stängsel skall vara uppfört;

huruvida och med vilket belopp ersättning enligt *4 §* skall erläggas;

huru utgift för förrättningen skall gäldas enligt 26 § andra stycket.

2 mom. Vid förrättning rörande betesreglering skall efter omständigheterna utredas:

vilket område förrättningen lämpligen bör avse;

huru, med tillämpning av bestämmelserna i 13, 14 och 18 §§, rätten till bete å området bör regleras för varje fastighet, vartill hör del i området eller på grund av servitut betesrätt därå;

å vilken tid betesregleringen skall träda i tillämpning;

huruvida och på vilket sätt enligt 19 § betesmark å området bör upplåtas för där angiven fastighet;

med vilka slag av hemdjur betning må äga rum å betesmark, som upplåtits enligt 14, 18 eller 19 §, samt huru sådan mark i övrigt må nyttjas till bete för den eller de fastigheter, för vilka den upplåtits;

huru och inom vilken tid dylik betesmark skall inhägnas och anordnas för betesbruk;

huruvida och med vilket belopp ersättning enligt 16 § skall erläggas samt inom vilken tid ersättningen skall gäldas;

huru skyldighet, som enligt 15 § första stycket eller 16 § åligger två eller flera fastigheter gemensamt, skall mellan dem fördelas;

huru utgift för förrättningen skall gäldas enligt 26 § andra stycket.

(Kungl. Maj:ts förslag.) *(Utskottets förslag.)*

28 §.

Synemännen skola söka såvitt möjligt mellan sakägarna åstadkomma förening; och varde, där i viss fråga förening sker, särskild avhandling därom upprättad, av de sakägare, vilkas rätt av frågan beröres, underskriven samt medelst synemännens påskrift vitsordad. Föreningen vare ej gällande, med mindre föreningen av synemännen prövas överensstämma med de i denna lag stadgade grunder.

Rörer förening kronans eller allmän inrättnings rätt, skall, ändå att dess ombud därå ingått, föreningen i avseende å sådan rätt ej gälla, med mindre den varder av vederbörande myndighet godkänd.

29 §.

Sedan alla vid förrättningen förekommande frågor blivit avgjorda genom förening eller behörigen utredda, skola synemännen för sakägarna framlägga skriftligt utlåtande i saken.

Utlåtandet skall innehålla synemännens besked, med angivande av skälen, i de i 27 § eller eljest här ovan omförmälda frågor. Skall, enligt vad i 41 § sägs, styrelse för samfällighet utses, skola synemännen uppdraga åt en eller flera av sakägarna att i den i 44 § stadgade ordning utfärda kallelse till sammanträde för styrelseval och tillika bestämma den tid, inom vilken valet skall äga rum och anmälan därom göras hos länsstyrelsen, ävensom, där samfälligheten omfattar fastigheter i skilda län, hos vilken länsstyrelse sådan anmälan skall ske.

Sist förklaras förrättningen avslutad med tillkännagivande, vid vilken domstol talan mot förrättningen må anhängiggöras samt vad enligt 31 § skall iakttagas för sådan talans bevarande.

30 §.

Avskrift av förrättningsprotokollet med det i 29 § omförmälda utlåtande jämte avhandlingar om ingångna föreningar och övriga vid förrättningen upprättade handlingar skall av förrättningsmannen inom en månad efter förrättningens avslutande överlämnas till någon i orten boende pålitlig person, som av sakägarna eller, om dessa ej äro ense, av synemännen utses att mottaga samma handlingar; och vare handlingarna hos den sålunda utsedde tillgängliga för envar, som åstundar att granska eller avskriva dem.

Förrättningsmannen åligger jämväl att inom tid, som i första stycket sägs, dels om dagen för förrättningens avslutande skriftligen underrätta de i 23 § tredje stycket omförmälda myndigheter, dels ock, där förrättningen angår betesreglering, till vederbörande skogsvårdsmyndighet översända avskrift av förrättningshandlingarna.

Med skogsvårdsmyndighet förstås i denna lag skogsvårdsstyrelse, stifts-

(Kungl. Maj:ts förslag.) *(Utskottets förslag.)*

nämnd, skogsstatstjänsteman eller annan myndighet, envar beträffande skog, som står under myndighetens uppsikt eller förvaltning.

31 §.

Är sakägare missnöjd med förrättning, skall han vid talans förlust inom tre månader efter förrättningens avslutande instämma samtliga övriga sakägare till domstol.

Äro svarandena flera än tio, skall i avseende å stämningens delgivning vad i 11 kap. 12 och 25 §§ rättegångsbalken stadgas om stämning å helt byalag äga motsvarande tillämpning.

32 §.

Klandras ej förrättning såsom i 31 § sägs, gånge därvid meddelat utlåtande, i vad det avser annan fråga än i 49 eller 62 § omförmäles, i verkställighet såsom laga kraft ägande dom.

Ändå att talan föres mot förrättningen, må förordnande om verkställighet å utlåtandet, i vad därigenom någon förpliktats att uppföra stängsel, meddelas av överexekutor, därest sökanden ställer säkerhet såsom i 48 § utsökningslagen sägs för skadestånd, vartill han kan kännas skyldig, om utlåtandet varder av domstol ändrat. Domstol, varest talan mot förrättningen är anhängig, må, när skäl därtill äro, förordna, att verkställighet, varom nu är sagt, ej må äga rum.

33 §.

När stämning, varom i 31 § förmäles, är utfärdad, skall å landet domaren och i stad rättens ordförande därom genast underrätta förrättningsmannen, vilken har att till domstolen insända förrättningsprotokollet och övriga förrättningen rörande handlingar. Förrättningsmannen vare ock pliktig, där domstolen så prövar nödigt, att inställa sig vid rätten för att höras i målet. Gottgörelse åt förrättningsmannen för sådan inställelse skall förskjutas av den part, som klandrat förrättningen; och pröve domstolen i slutliga utslaget, huruvida kostnad, som någon sålunda förpliktats att gälda, skall helt eller delvis gottgöras honom av annan part.

Efter målets slutliga handläggning skall, därest ärendet icke återförvisas till förrättningsmannen, förrättningsakten jämte avskrift av utslag i målet genom rättens försorg översändas till lantmäterikontoret i det län, varest förrättningsmannen förordnats, för att där förvaras; och skall tillika avskrift av utslaget tillställas förrättningsmannen så ock, där målet angår betesreglering, vederbörande skogsvårdsmyndighet. Varder ärendet återförvisat till förrättningsmannen, skall förrättningsakten jämte avskrift av utslaget från rätten översändas till denne; och vare han skyldig att omedelbart om ärendets återförvisande underrätta de i 23 § tredje

(Kungl. Maj:ts förslag.) *(Utskottets förslag.)*

stycket omförmälda myndigheter ävensom, där ärendet angår betesreglering, skogsvårdsmyndigheten.

Föres ej talan mot förrättningen, åligge förrättningsmannen att inom sex månader efter dess avslutande insända förrättningsakten till den myndighet, hos vilken, enligt vad i andra stycket sägs, akten skall förvaras.

Huru förrättningsman må genom vite tillhållas att fullgöra honom åliggande skyldighet att redovisa förrättningsakt, därom förordnar Konungen.

34 §.

Yppas tvist mellan ägare, innehavare av nyttjanderätt eller andra om bättre rätt till vad såsom ersättning enligt *5* eller 16 § skall utgå, skall tvisten hänvisas till särskilt utförande.

Yppas tvist mellan ägare, innehavare av nyttjanderätt eller andra om bättre rätt till vad såsom ersättning enligt *4* eller 16 § skall utgå, skall tvisten hänvisas till särskilt utförande.

35 §.

Vad genom förrättning eller dom blivit bestämt angående stängselskyldighet eller betesreglering vare gällande mot ny ägare eller innehavare av fastighet, som stängselskyldigheten eller betesregleringen angår.

Om föreningar.

36 §.

Varder i annan ordning än vid syneförrättning upprättad skriftlig och av vittnen styrkt förening rörande stängselskyldighet eller betesreglering, som överensstämmer med de i denna lag stadgade grunder, och hava, där föreningen avser upplåtelse av betesmark, i föreningen tydligt angivits den upplåtna markens läge och gränser, den eller de fastigheter, för vilka den upplåtits, sätt och tid för markens inhägnande och anordnande för betesbruk samt huruvida ersättning skall utgå och i så fall med vilket belopp ersättningen skall i den ordning 16 § föreskriver gäldas, äge envar, som deltagit i föreningen, låta intaga den i domboken hos den eller de allmänna underrätter, inom vilkas domvärjo de fastigheter, föreningen angår, äro belägna. Sedan vare föreningen gällande mot framtida ägare eller innehavare av fastigheterna så ock, där intagande i domboken ägt rum i stad, där rådstuvurätt finnes, inom en månad och eljest sist vid det ting, som infallit näst efter två månader sedan föreningen ingicks, mot den, som efter upprättandet men före föreningens intagande i domboken blivit ägare eller innehavare. Förening, som slutits för boställe eller kronan eller allmän inrättning tillhörig, på viss tid upplåten fastighet, have dock ej verkan mot senare innehavare, med mindre föreningen blivit av vederbörande myndighet godkänd.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

Sedan förening enligt första stycket intagits i domboken, skall utdrag av domboken i ärendet genom rättens försorg översändas till länets lantmäterikontor så ock, där föreningen angår betesreglering, till vederbörande skogsvårdsmyndighet.

37 §.

Träffas förening, att stängsel ej skall hållas mellan angränsande ägor, oaktat stängsel enligt denna lag kunnat äskas, eller att stängsel skall vara av viss annan beskaffenhet än den, som enligt *6 §* eller med stöd därav meddelad föreskrift är för orten gällande, eller att stängsel skall helt eller delvis sättas annorstädes än i *5 §* är föreskrivet; är föreningen upprättad på sätt i 36 § sägs och har i förekommande fall däri tydligt angivits den sträckning, vari stängslet skall framgå, skall om sådan förenings intagande i domboken och om verkan av föreningen så ock om översändande av utdrag av domboken, sedan föreningen däri intagits, vad i 36 § är stadgat äga motsvarande tillämpning.

(Utskottets förslag.)

Träffas förening, att stängsel ej skall hållas mellan angränsande ägor, oaktat stängsel enligt denna lag kunnat äskas, eller att stängsel skall vara av viss annan beskaffenhet än den, som enligt *5 §* eller med stöd därav meddelad föreskrift är för orten gällande, eller att stängsel skall helt eller delvis sättas annorstädes än i *4 §* är föreskrivet; är föreningen upprättad på sätt i 36 § sägs och har i förekommande fall däri tydligt angivits den sträckning, vari stängslet skall framgå, skall om sådan förenings intagande i domboken och om verkan av föreningen så ock om översändande av utdrag av domboken, sedan föreningen däri intagits, vad i 36 § är stadgat äga motsvarande tillämpning.

I förening, som nu sagts, böra upptagas de villkor med avseende å hemdjurs vård, varom överenskommelse träffats vid föreningens upprättande.

Förening, som i denna paragraf avses, äger ej giltighet utöver tio år sedan den blivit intagen i domboken.

Om jämkning.

38 §.

Har i laga ordning bestämts om skyldighet att hålla stängsel eller att hålla betesmark inhägnad och i ett för betesbruk ordnat skick, och varder fastighet, som skyldigheten helt eller delvis åligger, sedermera delad eller sammanlagd med annan fastighet, äge envar, vars rätt är därav beroende, fordra sådan jämkning av skyldigheten, som enligt denna lag är påkallad med hänsyn till delningen eller sammanläggningen. Intill dess frågan härom avgjorts svare, där delning skett, de nybildade fastigheterna gemensamt för skyldigheten i förhållande till varje fastighets taxeringsvärde.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

Inträda eljest, sedan fråga om stängselskyldighet eller betesreglering blivit i laga ordning avgjord, sådana ändrade förhållanden, som på frågan synnerligen inverka, äge envar sakägare påkalla frågans återupptagande. Dock må fråga om stängselskyldighet ej ånyo upptagas, förrän tio år förflutit från det frågan slutligen avgjordes, med mindre stängselskyldighet för fastighet förklarats icke äga rum *eller dess andel i stängsel bestämts till allenast en femtedel* men fastighetens ägor därefter nyttjas till betning, som medför behov av stängsel. Ej heller må, sedan betesreglering i laga ordning ägt rum, fråga väckas, att rätt att nyttja regleringsområdet till gemensamt bete skall tillkomma de fastigheter, regleringen angått, eller någon av dem.

(Utskottets förslag.)

Inträda eljest, sedan fråga om stängselskyldighet eller betesreglering blivit i laga ordning avgjord, sådana ändrade förhållanden, som på frågan synnerligen inverka, äge envar sakägare påkalla frågans återupptagande. Dock må fråga om stängselskyldighet ej ånyo upptagas, förrän tio år förflutit från det frågan slutligen avgjordes, med mindre stängselskyldighet för fastighet förklarats icke äga rum men fastighetens ägor därefter nyttjas till betning, som medför behov av stängsel, *eller fastighets andel i stängsel bestämts lägre än som med hänsyn till sedermera inträdda förhållanden bör enligt 3 § första stycket gälla.* Ej heller må, sedan betesreglering i laga ordning ägt rum, fråga väckas, att rätt att nyttja regleringsområdet till gemensamt bete skall tillkomma de fastigheter, regleringen angått, eller någon av dem.

39 §.

Vid jämkning av stängselskyldighet skall envar, i den mån så kan ske, bibehållas vid den sträcka han förut haft. Erhåller därvid någon i utbyte mot sitt förra stängsel annat, som är sämre, njute han ersättning för skillnaden i värde. Den som vid jämkningen erhåller minskning i honom åliggande stängselskyldighet have ej rätt att för stängsel, från vars underhållande han befrias, fordra betalning av den, som därmed belastas utöver sin förra stängselskyldighet, i annat fall än då jämkning föranledes av förhållande, som i 38 § andra stycket andra punkten sägs, samt jämkningen påkallats inom tio år från det stängselfrågan slutligen avgjordes.

40 §.

Påkallas jämkning, skall, där ej förening enligt vad i 36 eller 37 § sägs därom träffas, saken företagas till prövning vid syneförrättning med dem, som saken angår; och gälle om sådan förrättning i tillämpliga delar vad ovan är stadgat om syneförrättning.

(Kungl. Maj:ts förslag.) *(Utskottets förslag.)*

Om stängsel- och betessamfälligheter.

41 §.

Har i laga ordning bestämts, att vissa sakägare gemensamt skola hålla stängsel eller verkställa arbete för betesmarks inhägnande och anordnande för betesbruk, och äro dessa flera än två, skall för samfälligheten utses styrelse, bestående av en eller flera ledamöter.

Vilja sakägarna antaga stadgar rörande handhavande av samfälligheters angelägenheter, skola dessa stadgar för att bliva gällande fastställas av länsstyrelsen.

42 §.

Anmälan om val av styrelse skall göras hos länsstyrelsen inom tid, som i laga ordning bestämts. Försummas det, äge länsstyrelsen på yrkande av någon, vars rätt kan vara beroende därav, att styrelse finnes, förordna syssloman att, intill dess efter inkommen anmälan om verkställt val förordnandet återkallas, handhava samfällighetens angelägenheter och företräda sakägarna på sätt om styrelse är stadgat. Syssloman åtnjute av sakägarna arvode, som bestämmes av länsstyrelsen.

Sker ändring i styrelsens sammansättning, skall styrelsen ofördröjligen göra anmälan därom hos länsstyrelsen.

Om anmälan, som i denna paragraf sägs, så ock om förordnande av syssloman skall underrättelse på sakägarnas bekostnad intagas i länskungörelserna.

43 §.

Vad i 3 kap. 15 samt 17—21 §§ vattenlagen är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i fall, som i 41 § denna lag avses, dock att förordnande, som i 3 kap. 17 § vattenlagen sägs, skall införas i länskungörelserna samt att talan, varom i 3 kap. 20 § samma lag förmäles, skall anhängiggöras hos den allmänna underrätt, som i 46 § denna lag stadgas.

44 §.

Sakägares rätt att deltaga i handhavandet av samfällighetens angelägenheter utövas å sammanträde, därvid envar av sakägarna äger rösträtt efter det andelstal, som är bestämmande för hans delaktighet i kostnaderna för det arbete, som åligger samfälligheten. Kallelse till sammanträde skall, där ej i gällande stadgar annorlunda bestämts, antingen skriftligen delgivas samtliga sakägare minst en vecka före sammanträdet eller ock minst fjorton dagar därförut kungöras såväl i kyrkan för den eller de församlingar, där stängslet eller betesmarken är, som ock i minst en av ortens tidningar. Beträffande sådant sammanträde skall i övrigt vad i 3 kap. 22 § vattenlagen är föreskrivet i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

(Kungl. Maj:ts förslag.) *(Utskottets förslag.)*

45 §.

Vad i 3 kap. 23—25 §§ vattenlagen är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i fall, som avses i 44 § denna lag; dock skall talan, varom i 3 kap. 23 § vattenlagen förmäles, anhängiggöras hos den allmänna underrätt, som i 46 § denna lag stadgas.

Om laga domstol.

46 §.

Mål om stängselskyldighet skall upptagas vid allmän underrätt i den ort, där svarandens fastighet ligger eller, där flera fastigheter å svarandesidan äro, de flesta av dem äro belägna.

Mål om betesreglering skall anhängiggöras vid rätten i den ort, där det område regleringen avser i sin helhet eller till största delen är beläget, eller, om målet allenast angår fråga om upplåtelse av betesmark, vid rätten i den ort, där betesmarken är belägen.

5 KAP.

Om skadestånd samt om rätt att bättra annans hägnad och att intaga annans hemdjur.

47 §.

Kommer någons hemdjur olovligen in å annans ägor och gör därå skada, vare djurets ägare pliktig ersätta skadan, ändå att han ej är därtill vållande. Vad ägaren sålunda nödgats utgiva äger han söka åter av den, som vållat skadan.

Vad nu stadgats om ägare till hemdjur gälle ock den, som mottagit djuret till underhåll eller nyttjande.

48 §.

Försummar stängselskyldig att å tid, som i *7 §* sägs, hålla sitt stängsel i fredgillt stånd och avhjälper han ej ofördröjligen befunnen brist, då han därom tillsäges, stånde själv den skada, som genom försummelsen vållas å hans ägor, samt ersätte skada och förlust, som därav tillskyndas annan, mot vilken stängselskyldigheten gäller.

Försummar stängselskyldig att å tid, som i *6 §* sägs, hålla sitt stängsel i fredgillt stånd och avhjälper han ej ofördröjligen befunnen brist, då han därom tillsäges, stånde själv den skada, som genom försummelsen vållas å hans ägor, samt ersätte skada och förlust, som därav tillskyndas annan, mot vilken stängselskyldigheten gäller.

(Kungl. Maj:ts förslag.) *(Utskottets förslag.)*

Komma genom försummelsen den stängselskyldiges egna hemdjur in å annans ägor, gånge, ändå att han ej tillsagts om bristen, som i allmänna strafflagen skils.

49 §.

Avser försummelsen underhåll av stängsel och bättrar den försumlige ej ofördröjligen efter tillsägelse, må den, mot vilken stängselskyldigheten gäller och som kan av försummelsen lida men, hålla syn genom två ojäviga män, av vilka den ene skall vara nämndeman, ägodelningsnämndeman eller god man vid lantmäteri- eller mätningsförrättningar. Har den försumlige i god tid kallats till synen och varder bristen vid synen vitsordad, förelägge honom synemännen viss tid, ej kortare än fem dagar, inom vilken han skall hava botat bristen, vid äventyr att denna eljest må avhjälpas av den, som påkallat synen. Denne låte efter utgången av sagda tid, till utrönande av huruvida vid synen befunna brister blivit avhjälpta, anställa efterbesiktning i samma ordning som om syn stadgats; dock vare efterbesiktning icke av nöden, därest den försumlige avlämnat skriftligt erkännande, att åtgärd för bristens avhjälpande ej vidtagits. Därefter njute den, som fordrar rättelse, utmätning hos den försumlige ej mindre för kostnaden för synen och för efterbesiktning, där sådan erfordrats, än även för det belopp, vartill det eftersatta arbetet av synemännen uppskattats, samt vare pliktig att därefter ofördröjligen ombesörja arbetets utförande. Nöjes ej den andre däråt, instämme sitt klander till domstol inom tre månader efter utmätningen eller vare sin talan kvitt.

Den som fordrar rättelse äge ock, därest bristen ej ofördröjligen efter tillsägelse avhjälpes, själv bota denna och njute sedan av den försumlige betalning för vad arbetet visas skäligen hava kostat.

Vad här ovan är stadgat om stängsels underhåll äge motsvarande tillämpning, där någon brister i underhåll av hägnad kring betesmark, som upplåtits enligt denna lag.

50 §.

Utsläppes hemdjur å tid, då skyldighet att hålla stängsel i fredgillt stånd ej äger rum, skall tillses, att det ej ofredar annans ägor.

Är hemdjur otamt eller okynnigt, så att det bryter eller flöjer över gill hägnad, skall, ändå att djuret utsläppes å hägnade ägor, därom tagas sådan vård, att annans mark ej ofredas.

51 §.

Den, vars ägor lidit skada av annans hemdjur, låte skadan genast synas och värderas av två ojäviga män.

(Kungl. Maj:ts förslag.) *(Utskottets förslag.)*

52 §.

Finner någon å sina ägor annans hemdjur, som dit olovligen inkommit, äge han intaga djuret. Dock vare han pliktig att om intagningen genast underrätta djurets ägare eller, om han är frånvarande, den som är satt i hans ställe. Är ägaren ej känd, åligge intagaren att ofördröjligen låta kungöra intagningen i kyrkan för den församling, där intagningen skett, samt i en å orten spridd tidning.

Den, som intagit hemdjur, vare skyldig att underhålla och vårda djuret. Sedan underrättelse eller kungörelse ägt rum enligt första stycket, äge han rätt att nyttja djuret.

53 §.

Ägare till intaget hemdjur have ej, utom i de i 54 § angivna fall, rätt att återfå djuret, förrän han antingen i lösen därför utgiver det värde, vartill skadan beräknats enligt 51 §, så ock kungörelsekostnad samt det belopp, vartill kostnaden för djurets underhåll och vård av två ojäviga män uppskattats, med avdrag för den nytta intagaren under tiden haft av djuret, eller ock för sådan lösen ställer full pant eller borgen. Nöjes ej djurets ägare åt värdering eller uppskattning, som nu sagts, eller vill han av annat skäl återvinna vad han utgivit i lösen, instämme saken till domstol inom tre månader efter det djuret utlöstes.

54 §.

Kan den, som intagit hemdjur, ej på sätt i 51 § sägs visa vilken skada det gjort, och har han ej heller med djurets ägare träffat överenskommelse om skadans värde, vare han skyldig att utgiva djuret utan annan lösen än de kostnadsbelopp, som omförmälas i 53 §.

Har intagaren underlåtit att underrätta eller kungöra enligt 52 §, give ut djuret utan lösen och gälde ersättning till ägaren för det denne varit i saknad därav.

I nu angivna fall stånde det fritt för intagaren att efter stämning utsöka vad honom i lösen kan tillkomma i den mån hans fordran ej guldits vid djurets utlämnande.

55 §.

Bjuder ägaren till intaget hemdjur lösen efter vad i 53 § eller 54 § första stycket sägs, men vill intagaren ej utlämna djuret, nedsätte ägaren det belopp i penningar, vartill lösen uppgår, eller ställe full pant eller borgen därför hos utmätningsmannen i orten eller annan i orten boende pålitlig person; vägras honom ändå att utfå djuret, eller vill intagaren ej utgiva det utan lösen i fall, som i 54 § andra stycket sägs, vare ägaren berättigad att av utmätningsmannen på den tredskandes

(Kungl. Maj:ts förslag.) *(Utskottets förslag.)*

bekostnad erhålla handräckning för djurets utbekommande. Intagaren vare ock pliktig ersätta all den skada och kostnad, som vållats ägaren genom hans vägran.

56 §.

Varder intaget hemdjur ej utlöst inom fjorton dagar efter det underrättelse enligt 52 § skett, vare intagaren berättigad att utan ytterligare anmaning låta sälja djuret å offentlig auktion och ur köpeskillingen uttaga honom tillkommande lösen.

57 §.

Bliver ägare till intaget hemdjur ej känd inom fjorton dagar efter det kungörelse enligt 52 § ägt rum, låte intagaren lysa på sätt om hittat kreatur finnes stadgat, och gånge sedan som i dylikt fall i lag skils. Vill han hellre förfara på sätt i 56 § är sagt, vare ock därtill berättigad.

58 §.

Uppkommer tvist, huruvida den, som intagit hemdjur, funnit det å sin mark, äge rätten, där han ej annorledes kan styrka sin uppgift härom, förelägga honom att bekräfta den med ed. Gitter han ej gå eden, gälde ersättning till djurets ägare för den skada, som denne genom intagningen tillskyndats.

Enahanda ersättningsskyldighet åligge intagaren, där denne till följd av försummelse, varom i 48 § förmäles, eller annat eget vållande skall själv vidkännas den skada, som djuret gjort å hans ägor.

6 KAP.

Om förseelser mot föreskrifter rörande betning samt om förverkande av rätt till betesmark.

59 §.

Bryter någon uppsåtligen mot bestämmelsen i *11 §* tredje stycket eller mot betesförbud, varom i *12 §* förmäles, straffes med dagsböter.

Bryter någon uppsåtligen mot bestämmelsen i *10 §* tredje stycket eller mot betesförbud, varom i *11 §* förmäles, straffes med dagsböter.

Lag samma vare, där någon i strid med bestämmelsen i 13 § fjärde stycket uppsåtligen nyttjar till bete i regleringsområde ingående mark, som tillhör honom eller varå han äger särskild betesrätt, utan att erforderlig hägnad hålles omkring marken.

Begår någon förseelse, som i första eller andra stycket sägs, av oaktsamhet, vare straffet böter från och med fem till och med femtio kronor.

Innefattar förseelse, som i denna paragraf avses, förbrytelse mot all-

(Kungl. Maj:ts förslag.) *(Utskottets förslag.)*

männa strafflagen, skall gärningen bedömas enligt vad i 4 kap. 1 § strafflagen är för likartat fall stadgat.

60 §.

Allmän åklagare och vederbörande skogsvårdsmyndighet äge lika behörighet att åtala förseelse, som i 59 § avses.

Böter, som ådömas för sådan förseelse, tillfalla skogsvårdskassan eller, där skogsvårdsstyrelse ej övar tillsyn över skogsvården, kronan. Saknas medel till böternas gäldande, förvandlas de enligt allmänna strafflagen.

61 §.

Där å skogs- eller utmark, som enligt *11 §* skall anses upplåten till gemensamt bete, eller å område, varå betesreglering ägt rum, hemdjur hålles å bete i uppenbar strid med bestämmelserna i denna lag eller föreskrift, som enligt lagen meddelats, vare delägare i marken eller området så ock innehavare av särskild betesrätt därå berättigad intaga djuret; och skall i ty fall vad i 52—58 §§ är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Där å skogs- eller utmark, som enligt *10 §* skall anses upplåten till gemensamt bete, eller å område, varå betesreglering ägt rum, hemdjur hålles å bete i uppenbar strid med bestämmelserna i denna lag eller föreskrift, som enligt lagen meddelats, vare delägare i marken eller området så ock innehavare av särskild betesrätt därå berättigad intaga djuret; och skall i ty fall vad i 52—58 §§ är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Vad den, som intagit hemdjur enligt första stycket, uppburit i ersättning för skada, som djuret gjort å marken eller området, vare han pliktig utgiva till den, som lidit skadan.

62 §.

Varder betesmark, som upplåtits enligt denna lag, ej anordnad för betesbruk på sätt och inom tid, som i laga ordning bestämts, eller varder åtgärd, som erfordras för betesmarkens bibehållande i ett för betesbruk ordnat skick, eftersatt och vidtages ej rättelse efter tillsägelse, må på talan av ägaren till den fastighet, varifrån betesmarken upplåtits, domstol förklara rätten till betesmarken förverkad så ock efter hörande av vederbörande skogsvårdsmyndighet förplikta ägaren till den fastighet, för vilken betesmarken upplåtits, att inom viss tid vidtaga de åtgärder för betryggande av skogsåterväxt å betesmarken, som av förhållandena påkallas.

Talan, som nu nämnts, må ock, där betesmarken upplåtits å skogsmark, föras av skogsvårdsmyndigheten, varvid det åligger domstolen att före målets avgörande bereda ägaren till den fastighet, varifrån betesmarken upplåtits, tillfälle att däri yttra sig.

(Kungl. Maj:ts förslag.) *(Utskottets förslag.)*

Domstol, varest talan enligt denna paragraf är anhängig, äge, när skäl därtill äro, meddela förbud att å betesmarken avverka skog.

63 §.

Har den tid för vidtagande av åtgärd till betryggande av skogsåterväxt, som enligt 62 § blivit bestämd, gått till ända, och förekommer anledning antaga, att åtgärden icke fullgjorts, låte skogsvårdsmyndigheten genom besiktning å marken undersöka förhållandet; och äge beträffande besiktningen och förfarandet därefter bestämmelserna i 15 och 16 §§ skogsvårdslagen motsvarande tillämpning.

7 KAP.

Övergångsbestämmelser.

64 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1934.

65 §.

Genom denna lag upphävas:

5 kap. samt 9 kap. 1—4 §§ och 6—8 §§ byggningabalken, i den mån dessa stadganden ännu äga giltighet;

förordningen den 31 januari 1815 huru laggill stängsel bör vara beskaffad jämte kammarkollegii kungörelse den 17 oktober samma år angående ändring i sagda förordning;

förordningen den 21 december 1857 (nr 59 s. 1) om ägors fredande emot skada av annans hemdjur samt om stängselskyldighet samt lagen den 15 juni 1923 (nr 218) om ändrad lydelse av § 5 i förordningen;

så ock vad i övrigt finnes i lag eller särskild författning stridande mot denna lags bestämmelser.

66 §.

Där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i nya lagen, skall denna i stället tillämpas.

67 §.

De vid nya lagens ikraftträdande anhängiga mål, som röra ämne, varom i nya lagen föreskrift givits, skola handläggas och bedömas enligt äldre stadganden; dock att, där mål om hägnadsskyldighet blivit anhängiggjort inom ett år före nya lagens ikraftträdande och sådant mål, då nya lagen träder i kraft, ännu icke av underrätten avdömts, målet skall bedömas efter nya lagen. Angår mål, som efter ty nu sagts skall handläggas och bedömas enligt äldre stadganden, fråga, varom förmäles i § 17

(Kungl. Maj:ts förslag.) *(Utskottets förslag.)*

andra stycket i förordningen den 21 december 1857, skall vad i sagda lagrum är föreskrivet fortfarande gälla, och äge, där part ej fullgör honom enligt nämnda lagrum åliggande hägnadsskyldighet samt underlåter att ofördröjligen efter tillsägelse ombesörja vad som eftersatts, bestämmelserna i 48 och 49 §§ nya lagen motsvarande tillämpning.

68 §.

Har genom överenskommelse eller beslut enligt äldre stadganden träffats bestämmelse om hägnadsskyldighet i ägogräns, skall vad sålunda bestämts efter nya lagens ikraftträdande fortfara att gälla till dess på yrkande av sakägare frågan om skyldighet att hålla stängsel i ägogränsen blivit avgjord enligt nya lagen. Väckes yrkande, som nu sagts, skall vad i 39 § är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Har före nya lagens ikraftträdande hållits syn enligt § 22 i förordningen den 21 december 1857, skall vad i förordningen är stadgat om rätt till utmätning efter synen fortfarande gälla.

69 §.

Har lägenhet före den 1 januari 1908 avsöndrats till besittning på viss tid eller livstid, skola i fråga om hållande av stängsel mellan lägenheten och stamhemmanet äldre bestämmelser äga tillämpning.

70 §.

Genom nya lagen förringas ej giltigheten av förening, som upprättats enligt § 19 i förordningen den 21 december 1857, och äge beträffande sådan förening nämnda förordning fortfarande tillämpning. Vilja vederbörande jordägare efter nya lagens ikraftträdande förnya föreningen, skall därvid sagda lag tillämpas.

71 §.

Betesförbud, som meddelats genom kungörelsen den 28 januari 1876 (nr 7 s. 1) angående inskränkning i betesrätt å ohägnad mark och därtill sig anslutande kungörelser eller med stöd av 3 mom. i § 5 förordningen den 21 december 1857, sådant detta lagrum lyder enligt lagen den 15 juni 1923, skola gälla såsom vore de utfärdade enligt *12 §* i nya lagen.

Betesförbud, som meddelats genom kungörelsen den 28 januari 1876 (nr 7 s. 1) angående inskränkning i betesrätt å ohägnad mark och därtill sig anslutande kungörelser eller med stöd av 3 mom. i § 5 förordningen den 21 december 1857, sådant detta lagrum lyder enligt lagen den 15 juni 1923, skola gälla såsom vore de utfärdade enligt *11 §* i nya lagen.

(Kungl. Maj:ts förslag.) *(Utskottets förslag.)*

2) Lag om säkerhet för utbekommande av viss ersättning enligt lagen om ägofred.

Härigenom förordnas som följer:

Har vid betesreglering enligt lagen om ägofred blivit bestämt, att ersättning jämlikt 16 § sagda lag skall årligen gäldas av ägare till fastighet, äge den ersättningsberättigade, där hans fordran ej stått inne längre än ett år efter förfallodagen, att ur fastigheten, ändå att den kommit i annans hand, njuta betalning med enahanda förmånsrätt, som enligt 17 kap. 6 § handelsbalken tillkommer enskild ränteägare för avgäld av fast egendom.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1934.

---

3) Lag om ändrad lydelse av 5 § andra stycket lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 25) om servitut.

Härigenom förordnas, att 5 § andra stycket lagen den 14 juni 1907 om servitut skall erhålla följande ändrade lydelse:

Om förflyttning av servitut i sammanhang med laga skifte samt om jämkning vid betesreglering av område för servituts utövande är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1934.

B) att de i anledning av förevarande proposition väckta motionerna, i den mån de ej kunna anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 29 april 1933.

På sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från andra lagutskottet: herrar *Linder**, *Magnusson* i Skövde, *Magnusson* i Kalmar, *Hage, Johanson* i Hallagården, *Norman, Tamm* och *Gottfrid Karlsson;*

från jordbruksutskottet: herrar *Carl E. Eriksson, Gabrielsson, Tjällgren, David Hjalmar Pettersson, Johansson* i Uppmälby, *Nilsson* i Landeryd*, *Andersson* i Löbbo och *Carlström.*

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1) Beträffande de allmänna grunderna i förslaget till lag om ägofred:

av herrar *Magnusson* i Skövde, *Johanson* i Hallagården, *Tjällgren* och *Carlström,* vilka anfört:

Vi äro ense med utskottsmajoriteten om behovet av en tidsenlig stängsellagstiftning och ha i överensstämmelse härmed i huvudsak biträtt utskottets förslag i de delar, som mera omedelbart taga sikte på vårdnadsplikt och stängselskyldighet.

I motionerna I: 253 och 254 samt II: 419 och 429 ävensom inom utskottet ha emellertid tungt vägande erinringar framförts mot de i 3 kap. av förslaget till lag om ägofred upptagna bestämmelserna om betesreglering. Sålunda har bland annat framhållits, att det nya institut, som här föreslås infört i stängsellagstiftningen, är till sina praktiska konsekvenser svårbedömbart och saknar motsvarighet å jämförbara områden i svensk rätt. Den sannolika följden av ett införande av betesregleringsinstitutet bleve, att gemensamhetsbetningen måste upphöra, vilket skulle medföra stora ekonomiska olägenheter, då boskapsskötseln flerstädes är i stor utsträckning beroende på skogsbetning. Ett genomförande av betesregleringen skulle dessutom så gott som alltid komma att medföra en utvidgad hägnadsskyldighet för de av regleringen berörda fastigheterna med därav föranledda ökade kostnader. Därjämte skulle kostnader komma att uppstå för den i och för sig rätt vidlyftiga förrättningen med regleringen samt icke minst för iordningställande av de betesmarker, som tilläventyrs komme att med servitutsrätt tagas i anspråk å en fastighets mark för betesdjur från andra fastigheter, varjämte det intrång, som skulle följa av ett dylikt resultat av betesregleringen, komme att uppfattas som en mycket svår kränkning av den fria dispositionsrätt, som en jordägare anser sig ha till sina marker.

Vi kunna för vår del icke finna annat än att de framförda erinringarna äro i stort sett befogade och ha därför ej kunnat ansluta oss till utskottets ståndpunkt, att sagda bestämmelser böra i den nya lagen förlänas fakultativ tillämpning, utan anse i likhet med motionärerna, att dessa bestämmelser böra utgå.

En följd härav är, att jämväl de i 2 samt 4—6 kap. av sagda förslag inrymda bestämmelser, som hava avseende å betesreglering, böra uteslutas, att vissa jämkningar böra vidtagas i förslagets uppställning och däri meddelade paragrafhänvisningar samt att förslagen till lag om säkerhet för utbekommande av viss ersättning enligt lagen om ägofred och till lag om ändrad lydelse av 5 § andra stycket lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 25) om servitut, vilka förslag helt ansluta sig till bestämmelserna om betesreglering, böra avslås.

Vi anse därjämte, att den av Kungl. Maj:t föreslagna och av utskottet tillstyrkta grunden för stängselskyldighetens fördelning, enligt vilken, där stängselskyldigheten föranledes av betning allenast å ena sidan, den sidan skall taga del i stängslet med fyra femtedelar och grannen blott med en femtedel, i tillämpningen ej sällan kan bliva mycket betungande för den granne, som låter beta sin mark. Enligt vår mening är den i motionen II: 430 förordade fördelningsgrunden, vilken innebär, att den sida, som genom betning föranleder stängselskyldigheten, skall taga del i stängslet med två tredjedelar och grannen med en tredjedel, lämpligare och bättre avvägd. Detta gäller i särskilt hög grad, om utskottets förslag i fråga om den fakultativa betesregleringen med den *ökade* stängselskyldighet, som däri innefattas, skulle komma att genomföras.

Under åberopande av vad sålunda anförts få vi hemställa,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag till lag om ägofred icke kunnat i oförändrat skick antagas av riksdagen, måtte för sin del antaga följande

(Utskottets förslag.) *(Reservanternas förslag.)*

Lag om ägofred.

Härigenom förordnas som följer:

1 KAP.

Om vård av hemdjur.

1 § = 1 § i utskottets förslag.

2 KAP.

Om stängselskyldighet.

2 §.

Nyttjas fastighets ägor till bete för hemdjur och finnas djuren tjänligast genom stängsel kunna hållas från angränsande ägor å annan fastighet, skall på yrkande från endera sidan stängsel hållas mellan ägorna.

(Utskottets förslag.) *(Reservanternas förslag.)*

Mellan ägor skilda av väg, varå grind eller led ej må hållas, äger stängselskyldighet ej rum.

Om undantag från bestämmelserna i denna paragraf, då förordnande om betesreglering meddelats i fråga om visst län eller viss del av län, stadgas i 3 kap.

3 §.

Föranledes stängselskyldighet av betning allenast å ena sidan, tage den sidan del i stängslet med *fyra femtedelar* och grannen blott med *en femtedel.* I annat fall tage vardera lika lott.

Föranledes stängselskyldighet av betning allenast å ena sidan, tage den sidan del i stängslet med *två tredjedelar* och grannen blott med *en tredjedel.* I annat fall tage vardera lika lott.

Vardera sidan — — — (se utskottets förslag) — — — kostnad för grinden eller ledet.

4—9 §§ = 4—9 §§ i utskottets förslag.

3 KAP.

Om rätt till gemensamt bete och om betesreglering.

Om rätt till gemensamt bete.

10 och 11 §§ = 10 och 11 §§ i utskottets förslag.

12—20 §§.

(Dessa paragrafer i utskottets förslag, vilka innehålla bestämmelser om betesreglering och som sakna motsvarighet i reservanternas förslag, hava här uteslutits.)

4 KAP.

Om behandlingen av stängsel- och betesfrågor.

Om behandlingen av stängselfrågor.

Om syneförrättning.

21 §.

Väckes fråga om stängselskyldighet *eller betesreglering,* skall saken,

12 §.

Väckes fråga om stängselskyldighet, skall saken, där ej förening en-

(Utskottets förslag.)

där ej förening enligt vad i *36* eller *37 §* sägs därom träffas, företagas till prövning vid syneförrättning i den ordning nedan stadgas.

27 §.

1 mom. Vid förrättning rörande stängselskyldighet skall efter omständigheterna tillses:

huruvida sådan skyldighet äger rum samt vilka fastigheter skyldigheten åligger;

huru skyldigheten skall fördelas mellan fastigheterna;

huru stor andel i stängselskyldighet, som enligt 20 § gemensamt åligger viss grupp av fastigheter, belöper å varje till gruppen hörande fastighet;

vilken sträckning å marken skall anvisas varje fastighet *eller fastighetsgrupp,* som stängselskyldighet åligger;

varest stängsel i fall, då sådant enligt 4 § må sättas annorstädes än i ägogräns, skall uppföras;

huru stängsel skall vara beskaffat;

inom vilken tid stängsel skall vara uppfört;

huruvida och med vilket belopp ersättning enligt 4 § skall erläggas;

huru utgift för förrättningen skall gäldas enligt *26 §* andra stycket.

2 mom. Vid förrättning rörande betesreglering skall efter omständigheterna utredas:

vilket område förrättningen lämpligen bör avse;

huru, med tillämpning av bestämserna i 13, 14 och 18 §§, rätten till

(Reservanternas förslag.)

ligt vad i *27* eller *28 §* sägs därom träffas, företagas till prövning vid syneförrättning i den ordning nedan stadgas.

13—17 §§ = 22—26 §§ i utskottets förslag.

18 §.

Vid förrättning rörande stängselskyldighet skall efter omständigheterna tillses:

huruvida sådan skyldighet äger rum samt vilka fastigheter skyldigheten åligger;

huru skyldigheten skall fördelas mellan fastigheterna;

vilken sträckning å marken skall anvisas varje fastighet, som stängselskyldighet åligger;

varest stängsel i fall, då sådant enligt 4 § må sättas annorstädes än i ägogräns, skall uppföras;

huru stängsel skall vara beskaffat;

inom vilken tid stängsel skall vara uppfört;

huruvida och med vilket belopp ersättning enligt 4 § skall erläggas;

huru utgift för förrättningen skall gäldas enligt *17 §* andra stycket.

(Utskottets förslag.)

bete å området bör regleras för varje fastighet, vartill hör del i området eller på grund av servitut betesrätt därå;

å vilken tid betesregleringen skall träda i tillämpning;

huruvida och på vilket sätt enligt 19 § betesmark å området bör upplåtas för där angiven fastighet;

med vilka slag av hemdjur betning må äga rum å betesmark, som upplåtits enligt 14, 18 eller 19 §, samt huru sådan mark i övrigt må nyttjas till bete för den eller de fastigheter, för vilka den upplåtits;

huru och inom vilken tid dylik betesmark skall inhägnas och anordnas för betesbruk;

huruvida och med vilket belopp ersättning enligt 16 § skall erläggas samt inom vilken tid ersättningen skall gäldas;

huru skyldighet, som enligt 15 § första stycket eller 16 § åligger två eller flera fastigheter gemensamt, skall mellan dem fördelas;

huru utgift för förrättningen skall gäldas enligt 26 § andra stycket.

(Reservanternas förslag.)

19 § = 28 § i utskottets förslag.

29 §.

20 §.

Sedan alla vid förrättningen förekommande frågor blivit avgjorda genom förening eller behörigen utredda, skola synemännen för sakägarna framlägga skriftligt utlåtande i saken.

Utlåtandet skall innehålla synemännens besked, med angivande av skälen, i de i *27 §* eller eljest här ovan omförmälda frågor. *Skall, enligt vad i 41 § sägs, styrelse för samfällighet utses, skola synemännen uppdraga åt en eller flera av sakägarna att i den i 44 § stadgade ordning utfärda kallelse till samman-*

Utlåtandet skall innehålla synemännens besked, med angivande av skälen, i de i *18 §* eller eljest här ovan omförmälda frågor.

(Utskottets förslag.)

träde för styrelseval och tillika bestämma den tid, inom vilken valet skall äga rum och anmälan därom göras hos länsstyrelsen, ävensom, där samfälligheten omfattar fastigheter i skilda län, hos vilken länsstyrelse sådan anmälan skall ske.

Sist förklaras förrättningen avslutad med tillkännagivande, vid vilken domstol talan mot förrättningen må anhängiggöras samt vad enligt *31 §* skall iakttagas för sådan talans bevarande.

30 §.

Avskrift av förrättningsprotokollet med det i *29 §* omförmälda utlåtande jämte avhandlingar om ingångna föreningar — — (se utskottets förslag) — — att granska eller avskriva dem.

Förrättningsmannen åligger jämväl att inom tid, som i första stycket sägs, *dels* om dagen för förrättningens avslutande skriftligen underrätta de i *23 §* tredje stycket omförmälda myndigheter, *dels ock, där förrättningen angår betesreglering, till vederbörande skogsvårdsmyndighet översända avskrift av förrättningshandlingarna.*

Med skogsvårdsmyndighet förstås i denna lag skogsvårdsstyrelse, stiftsnämnd, skogsstatstjänsteman eller annan myndighet, envar beträffande skog, som står under myndighetens uppsikt eller förvaltning.

32 §.

Klandras ej förrättning såsom i *31 §* sägs, gånge därvid meddelat utlåtande, i vad det avser annan fråga

(Reservanternas förslag.)

Sist förklaras förrättningen avslutad med tillkännagivande, vid vilken domstol talan mot förrättningen må anhängiggöras samt vad enligt *22 §* skall iakttagas för sådan talans bevarande.

21 §.

Avskrift av förrättningsprotokollet med det i *20 §* omförmälda utlåtande jämte avhandlingar om ingångna föreningar — — (se utskottets förslag) — — att granska eller avskriva dem.

Förrättningsmannen åligger jämväl att inom tid, som i första stycket sägs, om dagen för förrättningens avslutande skriftligen underrätta de i *14 §* tredje stycket omförmälda myndigheter.

[Jfr 46 § tredje stycket.]

22 § = *31 §* i utskottets förslag.

23 §.

Klandras ej förrättning såsom i *22 §* sägs, gånge därvid meddelat utlåtande, i vad det avser annan frå-

(Utskottets förslag.)

än i *49* eller *62 §* omförmäles, i verkställighet såsom laga kraft ägande dom.

(Reservanternas förslag.)

ga än i *35 §* omförmäles, i verkställighet såsom laga kraft ägande dom.

Ändå att talan föres mot förrättningen, — — — (se utskottets förslag) — — — ej må äga rum.

33 §.

När stämning, varom i *31 §* förmäles, är utfärdad — — (se utskottets förslag) — — gottgöras honom av annan part.

Efter målets slutliga handläggning skall, därest ärendet icke återförvisas till förrättningsmannen, förrättningsakten jämte avskrift av utslag i målet genom rättens försorg översändas till lantmäterikontoret i det län, varest förrättningsmannen förordnats, för att där förvaras; och skall tillika avskrift av utslaget tillställas förrättningsmannen, *så ock, där målet angår betesreglering, vederbörande skogsvårdsmyndighet.* Varder ärendet återförvisat till förrättningsmannen, skall förrättningsakten jämte avskrift av utslaget från rätten översändas till denne; och vare han skyldig att omedelbart om ärendets återförvisande underrätta de i *23 §* tredje stycket omförmälda myndigheter *ävensom, där ärendet angår betesreglering, skogsvårdsmyndigheten.*

24 §.

När stämning, varom i *22 §* förmäles, är utfärdad — — (se utskottets förslag) — — gottgöras honom av annan part.

Efter målets slutliga handläggning skall, därest ärendet icke återförvisas till förrättningsmannen, förrättningsakten jämte avskrift av utslag i målet genom rättens försorg översändas till lantmäterikontoret i det län, varest förrättningsmannen förordnats, för att där förvaras; och skall tillika avskrift av utslaget tillställas förrättningsmannen. Varder ärendet återförvisat till förrättningsmannen, skall förrättningsakten jämte avskrift av utslaget från rätten översändas till denne; och vare han skyldig att omedelbart om ärendets återförvisande underrätta de i *14 §* tredje stycket omförmälda myndigheter.

Föres ej talan mot förrättningen, — — — (se utskottets förslag) — — — därom förordnar Konungen.

34 §.

Yppas tvist mellan ägare, innehavare av nyttjanderätt eller andra om bättre rätt till vad såsom ersättning enligt 4 *eller 16* § skall utgå, skall tvisten hänvisas till särskilt utförande.

25 §.

Yppas tvist mellan ägare, innehavare av nyttjanderätt eller andra om bättre rätt till vad såsom ersättning enligt 4 § skall utgå, skall tvisten hänvisas till särskilt utförande.

(Utskottets förslag.)

35 §.

Vad genom förrättning eller dom blivit bestämt angående stängselskyldighet *eller betesreglering* vare gällande mot ny ägare eller innehavare av fastighet, som stängselskyldigheten *eller betesregleringen* angår.

(Reservanternas förslag.)

26 §.

Vad genom förrättning eller dom blivit bestämt angående stängselskyldighet vare gällande mot ny ägare eller innehavare av fastighet, som stängselskyldigheten angår.

Om föreningar.

36 §.

Varder i annan ordning än vid syneförrättning upprättad skriftlig och av vittnen styrkt förening rörande stängselskyldighet *eller betesreglering,* som överensstämmer med de i denna lag stadgade grunder, *och hava, där föreningen avser upplåtelse av betesmark, i föreningen tydligt angivits den upplåtna markens läge och gränser, den eller de fastigheter, för vilka den upplåtits, sätt och tid för markens inhägnande och anordnande för betesbruk samt huruvida ersättning skall utgå och i så fall med vilket belopp ersättningen skall i den ordning 16 § föreskriver gäldas,* äge envar, som deltagit i föreningen, låta intaga den i domboken hos den eller de allmänna underrätter, inom vilkas domvärjo de fastigheter, föreningen angår, äro belägna. Sedan vare — — (se utskottets förslag) — — av vederbörande myndighet godkänd.

Sedan förening enligt första stycket intagits i domboken, skall utdrag av domboken i ärendet genom rättens försorg översändas till länets lantmäterikontor *så ock, där föreningen angår betesreglering, till vederbörande skogsvårdsmyndighet.*

27 §.

Varder i annan ordning än vid syneförrättning upprättad skriftlig och av vittnen styrkt förening rörande stängselskyldighet, som överensstämmer med de i denna lag stadgade grunder, äge envar, som deltagit i föreningen, låta intaga den i domboken hos den eller de allmänna underrätter, inom vilkas domvärjo de fastigheter, föreningen angår, äro belägna. Sedan vare — — (se utskottets förslag) — — av vederbörande myndighet godkänd.

Sedan förening enligt första stycket intagits i domboken, skall utdrag av domboken i ärendet genom rättens försorg översändas till länets lantmäterikontor.

(Utskottets förslag.)

37 §.

Träffas förening, att stängsel ej skall hållas mellan angränsande ägor, oaktat stängsel enligt denna lag kunnat äskas, eller att stängsel skall vara av viss annan beskaffenhet än den, som enligt 5 § eller med stöd därav meddelad föreskrift är för orten gällande, eller att stängsel skall helt eller delvis sättas annorstädes än i 4 § är föreskrivet; är föreningen upprättad på sätt i *36 §* sägs och har i förekommande fall däri tydligt angivits den sträckning, vari stängslet skall framgå, skall om sådan förenings intagande i domboken och om verkan av föreningen så ock om översändande av utdrag av domboken, sedan föreningen däri intagits, vad i *36 §* är stadgat äga motsvarande tillämpning.

(Reservanternas förslag.)

28 §.

Träffas förening, att stängsel ej skall hållas mellan angränsande ägor, oaktat stängsel enligt denna lag kunnat äskas, eller att stängsel skall vara av viss annan beskaffenhet än den, som enligt 5 § eller med stöd därav meddelad föreskrift är för orten gällande, eller att stängsel skall helt eller delvis sättas annorstädes än i 4 § är föreskrivet; är föreningen upprättad på sätt i *27 §* sägs och har i förekommande fall däri tydligt angivits den sträckning, vari stängslet skall framgå, skall om sådan förenings intagande i domboken och om verkan av föreningen så ock om översändande av utdrag av domboken, sedan föreningen däri intagits, vad i *27 §* är stadgat äga motsvarande tillämpning.

I förening, som nu sagts, — — — (se utskottets förslag) — — — intagen i domboken.

Om jämkning.

38 §.

Har i laga ordning bestämts om skyldighet att hålla stängsel *eller att hålla betesmark inhägnad och i ett för betesbruk ordnat skick*, och varder fastighet, som skyldigheten *helt eller delvis* åligger, sedermera delad eller sammanlagd med annan fastighet, äge envar, vars rätt är därav beroende, fordra sådan jämkning av skyldigheten, som enligt denna lag är påkallad med hänsyn till delningen eller sammanläggningen. Intill dess frågan härom avgjorts svare, där delning skett, de nybildade fastigheterna gemensamt

29 §.

Har i laga ordning bestämts om skyldighet att hålla stängsel, och varder fastighet, som skyldigheten åligger, sedermera delad eller sammanlagd med annan fastighet, äge envar, vars rätt är därav beroende, fordra sådan jämkning av skyldigheten, som enligt denna lag är påkallad med hänsyn till delningen eller sammanläggningen. Intill dess frågan härom avgjorts svare, där delning skett, de nybildade fastigheterna gemensamt för skyldigheten i förhållande till varje fastighets taxeringsvärde.

(Utskottets förslag.)

för skyldigheten i förhållande till varje fastighets taxeringsvärde.

Inträda eljest, sedan fråga om stängselskyldighet *eller betesreglering* blivit i laga ordning avgjord, sådana ändrade förhållanden, som på frågan synnerligen inverka, äge envar sakägare påkalla frågans återupptagande. Dock må fråga *om stängselskyldighet* ej ånyo upptagas, förrän tio år förflutit från det frågan slutligen avgjordes, med mindre stängselskyldighet för fastighet förklarats icke äga rum men fastighetens ägor därefter nyttjas till betning, som medför behov av stängsel, eller fastighets andel i stängsel bestämts lägre än som med hänsyn till sedermera inträdda förhållanden bör enligt 3 § första stycket gälla. *Ej heller må, sedan betesreglering i laga ordning ägt rum, fråga väckas, att rätt att nyttja regleringsområdet till gemensamt bete skall tillkomma de fastigheter, regleringen angått, eller någon av dem.*

39 §.

Vid jämkning av stängselskyldighet skall envar, i den mån så kan ske, bibehållas vid den sträcka han förut haft. Erhåller därvid någon i utbyte mot sitt förra stängsel annat, som är sämre, njute han ersättning för skillnaden i värde. Den som vid jämkningen erhåller minskning i honom åliggande stängselskyldighet have ej rätt att för stängsel, från vars underhållande han befrias, fordra betalning av den, som därmed belastas utöver sin förra stängselskyldighet, i annat fall än då jämkning föranledes av förhållande,

(Reservanternas förslag.)

Inträda eljest, sedan fråga om stängselskyldighet blivit i laga ordning avgjord, sådana ändrade förhållanden, som på frågan synnerligen inverka, äge envar sakägare påkalla frågans återupptagande. Dock må *sådan* fråga ej ånyo upptagas, förrän tio år förflutit från det frågan slutligen avgjordes, med mindre stängselskyldighet för fastighet förklarats icke äga rum men fastighetens ägor därefter nyttjas till betning, som medför behov av stängsel, eller fastighets andel i stängsel bestämts lägre än som med hänsyn till sedermera inträdda förhållanden bör enligt 3 § första stycket gälla.

30 §.

Vid jämkning av stängselskyldighet skall envar, i den mån så kan ske, bibehållas vid den sträcka han förut haft. Erhåller därvid någon i utbyte mot sitt förra stängsel annat, som är sämre, njute han ersättning för skillnaden i värde. Den som vid jämkningen erhåller minskning i honom åliggande stängselskyldighet have ej rätt att för stängsel, från vars underhållande han befrias, fordra betalning av den, som därmed belastas utöver sin förra stängselskyldighet, i annat fall än då jämkning föranledes av förhållande,

(Utskottets förslag.)

som i *38 §* andra stycket andra punkten sägs, samt jämkningen påkallats inom tio år från det stängselfrågan slutligen avgjordes.

(Reservanternas förslag.)

som i *29 §* andra stycket andra punkten sägs, samt jämkningen påkallats inom tio år från det stängselfrågan slutligen avgjordes.

40 §.

Påkallas jämkning, skall, där ej förening enligt vad i *36* eller *37 §* sägs därom träffas, saken företagas till prövning vid syneförrättning med dem, som saken angår; och gälle om sådan förrättning i tillämpliga delar vad ovan är stadgat om syneförrättning.

31 §.

Påkallas jämkning, skall, där ej förening enligt vad i *27* eller *28 §* sägs därom träffas, saken företagas till prövning vid syneförrättning med dem, som saken angår; och gälle om sådan förrättning i tillämpliga delar vad ovan är stadgat om syneförrättning.

Om stängsel- och betessamfälligheter.

41—45 §§.

(Dessa paragrafer i utskottets förslag, vilka upptaga bestämmelser om stängsel- och betessamfälligheter och som sakna motsvarighet i reservanternas förslag, hava här uteslutits.)

Om laga domstol.

46 §.

32 §.

Mål om stängselskyldighet skall upptagas vid allmän underrätt i den ort, där svarandens fastighet ligger eller, där flera fastigheter å svarandesidan äro, de flesta av dem äro belägna.

Mål om betesreglering skall anhängiggöras vid rätten i den ort, där det område regleringen avser i sin helhet eller till största delen är beläget, eller, om målet allenast angår fråga om upplåtelse av betesmark, vid rätten i den ort, där betesmarken är belägen.

(Utskottets förslag.)

5 KAP.

Om skadestånd samt om rätt att bättra annans hägnad och att intaga annans hemdjur.

49 §.

Avser försummelsen underhåll av stängsel — — — (se utskottets förslag) — — — vad arbetet visas skäligen hava kostat.

Vad här ovan är stadgat om stängsels underhåll äge motsvarande tillämpning, där någon brister i underhåll av hägnad kring betesmark, som upplåtits enligt denna lag.

53 §.

Ägare till intaget hemdjur have ej, utom i de i *54 §* angivna fall, rätt att återfå djuret, förrän han antingen i lösen därför utgiver det värde, vartill skadan beräknats enligt *51 §*, så ock kungörelsekostnad samt det belopp, vartill kostnaden för djurets underhåll och vård av två ojäviga män uppskattats, med avdrag för den nytta intagaren under tiden haft av djuret, eller ock för sådan lösen ställer full pant eller borgen. Nöjes ej djurets ägare åt värdering eller uppskattning, som nu sagts, eller vill han av annat skäl återvinna vad han utgivit i lösen, instämme saken till domstol inom tre månader efter det djuret utlöstes.

54 §.

Kan den, som intagit hemdjur, ej på sätt i *51 §* sägs visa vilken skada det gjort, och har han ej heller med

(Reservanternas förslag.)

Om skadestånd samt om rätt att bättra annans stängsel och att intaga annans hemdjur.

33 och *34 §§* = *47* och *48 §§* i utskottets förslag.

35 §.

36—38 §§ = *50—52 §§* i utskottets förslag.

39 §.

Ägare till intaget hemdjur have ej, utom i de i *40 §* angivna fall, rätt att återfå djuret, förrän han antingen i lösen därför utgiver det värde, vartill skadan beräknats enligt *37 §*, så ock kungörelsekostnad samt det belopp, vartill kostnaden för djurets underhåll och vård av två ojäviga män uppskattats, med avdrag för den nytta intagaren under tiden haft av djuret, eller ock för sådan lösen ställer full pant eller borgen. Nöjes ej djurets ägare åt värdering eller uppskattning, som nu sagts, eller vill han av annat skäl återvinna vad han utgivit i lösen, instämme saken till domstol inom tre månader efter det djuret utlöstes.

40 §.

Kan den, som intagit hemdjur, ej på sätt i *37 §* sägs visa vilken skada det gjort, och har han ej heller med

(Utskottets förslag.)

djurets ägare träffat överenskommelse om skadans värde, vare han skyldig att utgiva djuret utan annan lösen än de kostnadsbelopp, som omförmälas i *53 §*.

Har intagaren underlåtit att underrätta eller kungöra enligt *52 §*, give ut djuret utan lösen och gälde ersättning till ägaren för det denne varit i saknad därav.

(Reservanternas förslag.)

djurets ägare träffat överenskommelse om skadans värde, vare han skyldig att utgiva djuret utan annan lösen än de kostnadsbelopp, som omförmälas i *39 §*.

Har intagaren underlåtit att underrätta eller kungöra enligt *38 §*, give ut djuret utan lösen och gälde ersättning till ägaren för det denne varit i saknad därav.

I nu angivna fall stånde det fritt för intagaren att efter stämning utsöka vad honom i lösen kan tillkomma i den mån hans fordran ej guldits vid djurets utlämnande.

55 §.

Bjuder ägaren till intaget hemdjur lösen efter vad i *53 §* eller *54 §* första stycket sägs, men vill intagaren ej utlämna djuret, nedsätte ägaren det belopp i penningar, vartill lösen uppgår, eller ställe full pant eller borgen därför hos utmätningsmannen i orten eller annan i orten boende pålitlig person; vägras honom ändå att utfå djuret, eller vill intagaren ej utgiva det utan lösen i fall, som i *54 §* andra stycket sägs, vare ägaren berättigad att av utmätningsmannen på den tredskandes bekostnad erhålla handräckning för djurets utbekommande. Intagaren vare ock pliktig ersätta all den skada och kostnad, som vållats ägaren genom hans vägran.

41 §.

Bjuder ägaren till intaget hemdjur lösen efter vad i *39 §* eller *40 §* första stycket sägs, men vill intagaren ej utlämna djuret, nedsätte ägaren det belopp i penningar, vartill lösen uppgår, eller ställe full pant eller borgen därför hos utmätningsmannen i orten eller annan i orten boende pålitlig person; vägras honom ändå att utfå djuret, eller vill intagaren ej utgiva det utan lösen i fall, som i *40 §* andra stycket sägs, vare ägaren berättigad att av utmätningsmannen på den tredskandes bekostnad erhålla handräckning för djurets utbekommande. Intagaren vare ock pliktig ersätta all den skada och kostnad, som vållats ägaren genom hans vägran.

56 §.

Varder intaget hemdjur ej utlöst inom fjorton dagar efter det underrättelse enligt *52 §* skett, vare intagaren berättigad att utan ytterligare anmaning låta sälja djuret å offentlig auktion och ur köpeskillingen uttaga honom tillkommande lösen.

42 §.

Varder intaget hemdjur ej utlöst inom fjorton dagar efter det underrättelse enligt *38 §* skett, vare intagaren berättigad att utan ytterligare anmaning låta sälja djuret å offentlig auktion och ur köpeskillingen uttaga honom tillkommande lösen.

(Utskottets förslag.)

57 §.

Bliver ägare till intaget hemdjur ej känd inom fjorton dagar efter det kungörelse enligt *52 §* ägt rum, låte intagaren lysa på sätt om hittat kreatur finnes stadgat, och gånge sedan som i dylikt fall i lag skils. Vill han hellre förfara på sätt i *56 §* är sagt, vare ock därtill berättigad.

(Reservanternas förslag.)

43 §.

Bliver ägare till intaget hemdjur ej känd inom fjorton dagar efter det kungörelse enligt *38 §* ägt rum, låte intagaren lysa på sätt om hittat kreatur finnes stadgat, och gånge sedan som i dylikt fall i lag skils. Vill han hellre förfara på sätt i *42 §* är sagt, vare ock därtill berättigad.

58 §.

Uppkommer tvist — — — (se utskottets förslag) — — — genom intagningen tillskyndats.

Enahanda ersättningsskyldighet åligge intagaren, där denne till följd av försummelse, varom i *48 §* förmäles, eller annat eget vållande skall själv vidkännas den skada, som djuret gjort å hans ägor.

44 §.

Enahanda ersättningsskyldighet åligge intagaren, där denne till följd av försummelse, varom i *34 §* förmäles, eller annat eget vållande skall själv vidkännas den skada, som djuret gjort å hans ägor.

6 KAP.

Om förseelser mot föreskrifter rörande betning samt om förverkande av rätt till betesmark.

Om förseelser mot föreskrifter rörande betning.

59 §.

45 §.

Bryter någon uppsåtligen mot bestämmelsen i 10 § tredje stycket eller mot betesförbud, varom i 11 § förmäles, straffes med dagsböter.

Lag samma vare, där någon i strid med bestämmelsen i 13 § fjärde stycket uppsåtligen nyttjar till bete i regleringsområde ingående mark, som tillhör honom eller varå han äger särskild betesrätt, utan att erforderlig hägnad hålles omkring marken.

Begår någon förseelse, som i första *eller andra* stycket sägs, av oakt-

Begår någon förseelse, som i första stycket sägs, av oaktsamhet, vare

(Utskottets förslag.)

samhet, vare straffet böter från och med fem till och med femtio kronor.

(Reservanternas förslag.)

straffet böter från och med fem till och med femtio kronor.

Innefattar förseelse, som i denna paragraf avses, förbrytelse mot allmänna strafflagen, skall gärningen bedömas enligt vad i 4 kap. 1 § strafflagen är för likartat fall stadgat.

60 §.

Allmän åklagare och vederböran-de skogsvårdsmyndighet äge lika behörighet att åtala förseelse, som i *59 §* avses.

46 §.

Allmän åklagare och vederböran-de skogsvårdsmyndighet äge lika behörighet att åtala förseelse, som i *45 §* avses.

Böter, som ådömas för sådan förseelse, tillfalla skogsvårdskassan eller, där skogsvårdsstyrelse ej övar tillsyn över skogsvården, kronan. Saknas medel till böternas gäldande, förvandlas de enligt allmänna strafflagen.

[Jfr 30 § tredje stycket.]

Med skogsvårdsmyndighet förstås i denna lag skogsvårdsstyrelse, stiftsnämnd, skogsstatstjänsteman eller annan myndighet, envar beträffande skog, som står under myndighetens uppsikt eller förvaltning.

61 §.

Där å skogs- eller utmark, som enligt 10 § skall anses upplåten till gemensamt bete, *eller å område, varå betesreglering ägt rum,* hemdjur hålles å bete i uppenbar strid med bestämmelserna i denna lag eller föreskrift, som enligt lagen meddelats, vare delägare i marken *eller området* så ock innehavare av särskild betesrätt därå berättigad intaga djuret; och skall i ty fall vad i *52—58 §§* är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Vad den, som intagit hemdjur enligt första stycket, uppburit i ersättning för skada, som djuret gjort å marken *eller området,* vare han pliktig utgiva till den, som lidit skadan.

47 §.

Där å skogs- eller utmark, som enligt 10 § skall anses upplåten till gemensamt bete, hemdjur hålles å bete i uppenbar strid med bestämmelserna i denna lag eller föreskrift, som enligt lagen meddelats, vare delägare i marken så ock innehavare av särskild betesrätt därå berättigad intaga djuret; och skall i ty fall vad i *38—44 §§* är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Vad den, som intagit hemdjur enligt första stycket, uppburit i ersättning för skada, som djuret gjort å marken, vare han pliktig utgiva till den, som lidit skadan.

(Utskottets förslag.)

62 och 63 §§.

(Dessa paragrafer i utskottets förslag, vilka upptaga bestämmelser om förverkande av rätt till betesmark och som sakna motsvarighet i reservanternas förslag, hava här uteslutits.)

(Reservanternas förslag.)

7 KAP.

Övergångsbestämmelser.

48—50 §§ = *64—66 §§* i utskottets förslag.

67 §.

De vid nya lagens ikraftträdande anhängiga mål — — (se utskottets förslag) — — efter nya lagen. Angår mål, som efter ty nu sagts skall handläggas och bedömas enligt äldre stadganden, fråga, varom förmäles i § 17 andra stycket i förordningen den 21 december 1857, skall vad i sagda lagrum är föreskrivet fortfarande gälla, och äge, där part ej fullgör honom enligt nämnda lagrum åliggande hägnadsskyldighet samt underlåter att ofördröjligen efter tillsägelse ombesörja vad som eftersatts, bestämmelserna i *48* och *49 §§* nya lagen motsvarande tillämpning.

51 §.

De vid nya lagens ikraftträdande anhängiga mål — — (se utskottets förslag) — — efter nya lagen. Angår mål, som efter ty nu sagts skall handläggas och bedömas enligt äldre stadganden, fråga, varom förmäles i § 17 andra stycket i förordningen den 21 december 1857, skall vad i sagda lagrum är föreskrivet fortfarande gälla, och äge, där part ej fullgör honom enligt nämnda lagrum åliggande hägnadsskyldighet samt underlåter att ofördröjligen efter tillsägelse ombesörja vad som eftersatts, bestämmelserna i *34* och *35 §§* nya lagen motsvarande tilllämpning.

68 §.

Har genom överenskommelse eller beslut enligt äldre stadganden — — (se utskottets förslag) — — enligt nya lagen. Väckes yrkande, som nu sagts, skall vad i *39 §* är stadgat äga motsvarande tillämpning.

52 §.

Har genom överenskommelse eller beslut enligt äldre stadganden — — (se utskottets förslag) — — enligt nya lagen. Väckes yrkande, som nu sagts, skall vad i *30 §* är stadgat äga motsvarande tillämpning.

(Utskottets förslag.) *(Reservanternas förslag.)*

Har före nya lagens ikraftträdande hållits syn enligt § 22 i förordningen den 21 december 1857, skall vad i förordningen är stadgat om rätt till utmätning efter synen fortfarande gälla.

53—55 §§ = *69—71 §§* i utskottets förslag.

B) att Kungl. Maj:ts förslag till lag om säkerhet för utbekommande av viss ersättning enligt lagen om ägofred och till lag om ändrad lydelse av 5 § andra stycket lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 25) om servitut måtte av riksdagen avslås; samt

C) att de i anledning av förevarande proposition väckta motionerna, i den mån de ej kunna anses besvarade genom vår hemställan under A), icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

2) Beträffande de särskilda bestämmelserna i förslaget till lag om ägofred:

I fråga om 3 och 20 §§:

av herr *Hage,* som inom utskottet gjort gällande, att i sagda paragrafer talen fyra femtedelar och en femtedel borde utbytas mot respektive två tredjedelar och en tredjedel.

I fråga om 19 §:

av herrar *Tamm, Gottfrid Karlsson, Gabrielsson* och *David Hjalmar Pettersson,* vilka anfört:

Enligt 19 § i utskottets förslag till lag om ägofred skola vid betesreglering å gemensamt betesområde till förmån för fastigheter, för vilka området före den 1 januari 1933 enligt rådande sedvana i orten stadigvarande nyttjades till bete, betesmarker å området kunna i vissa fall upplåtas, ändå att fastigheterna ej hava del i området eller på grund av servitut äga betesrätt därå. Ifrågavarande paragraf innebär sålunda, att vid betesreglering vissa delar av regleringsområdet skola tvångsvis kunna tagas i anspråk för tillgodoseende av behovet av betesmarker för utomstående personer. Ett sådant ingrepp i den enskildes förfoganderätt till egen mark — avseende ett uppenbart expropriationsförfarande — kan av oss icke förordas, allra helst som något verkligt behov av en dylik tvångsrätt enligt vårt förmenande i detta sammanhang icke torde föreligga. Betesfrågan för dem, som utan egentlig betesrätt nyttja här avsedda

gemensamma betesområden till bete, har hittills ordnats på frivillighetens väg och torde så även i framtiden på ett för alla parter enklare, billigare och förmånligare sätt än efter de föreslagna lagbestämmelserna kunna ske, även om gemensamhetsbetet å dessa områden bringas att upphöra. Man undviker också genom frågans ordnande på frivillighetens väg de tvistigheter, som tillämpningen av bestämmelserna i förevarande paragraf oundvikligen komma att medföra, och möjliggör även i högre grad tillgodoseendet av betesbehovet för de många ekonomiskt svaga djurägare, till vilkas intressen dessa bestämmelser icke taga hänsyn. Ifrågavarande tvångsförfarande torde jämväl kunna befaras medföra ökad obenägenhet inom hushållningssällskapen att hos Kungl. Maj:t göra framställningar, att bestämmelserna om betesreglering måtte förlänas tillämpning inom respektive sällskaps områden.

Under åberopande av vad sålunda anförts och då stadgandena i 19 § icke äga något direkt sammanhang med övriga i förslaget upptagna bestämmelser om betesreglering, hemställa vi, att 19 § måtte av riksdagen avslås.